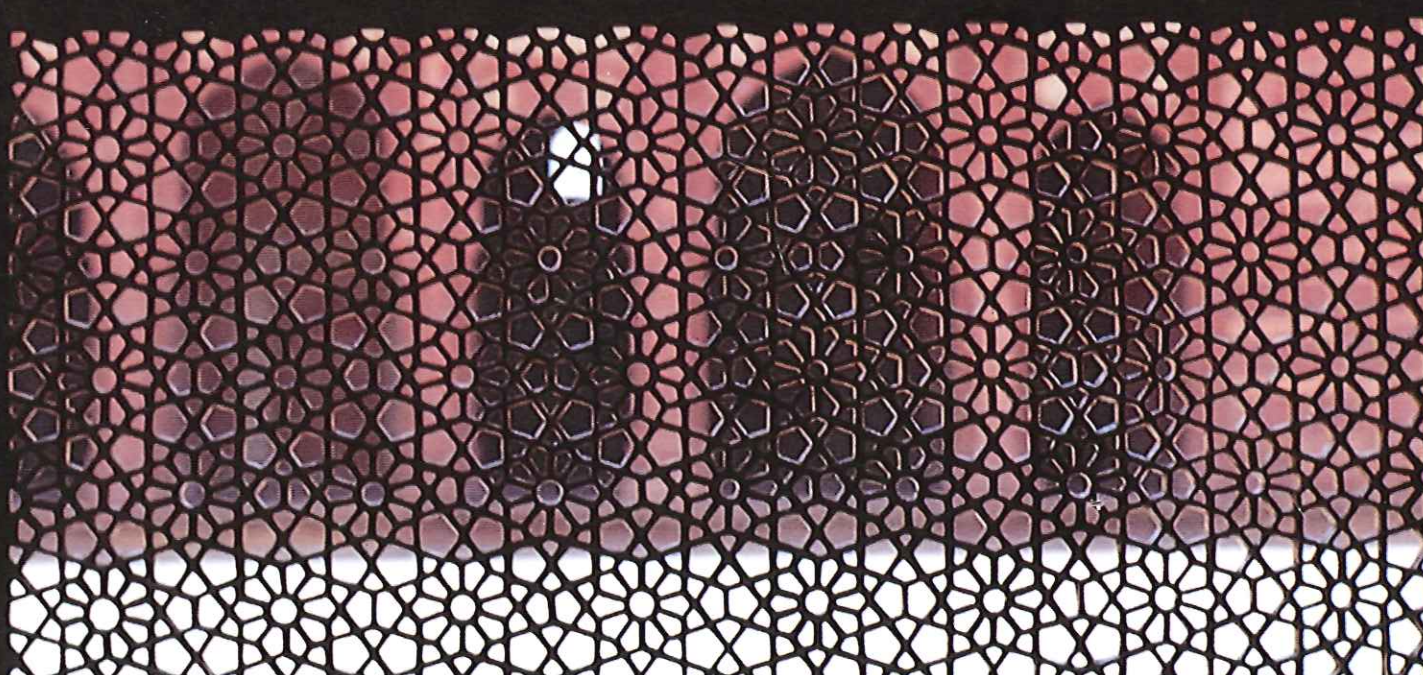
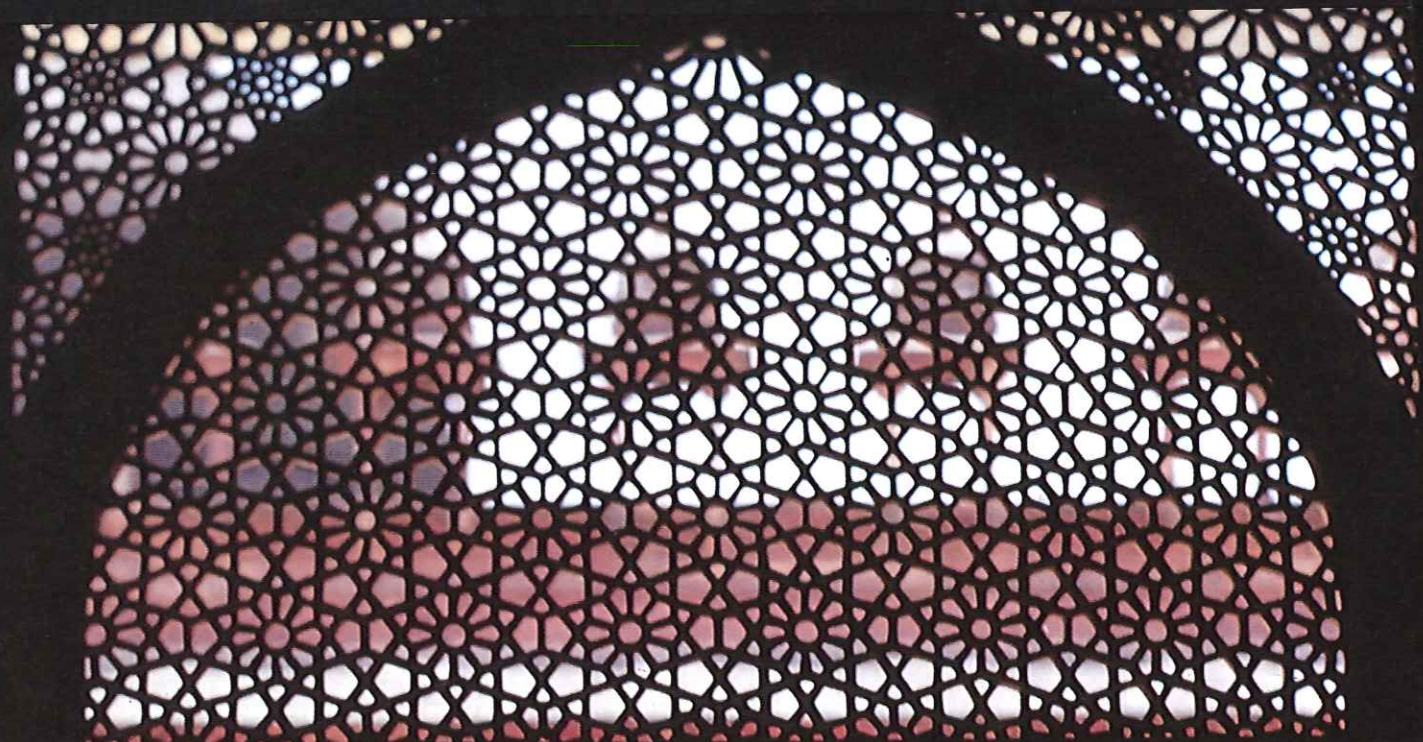

Nr 1 1989 · årg 12 · 20 kr

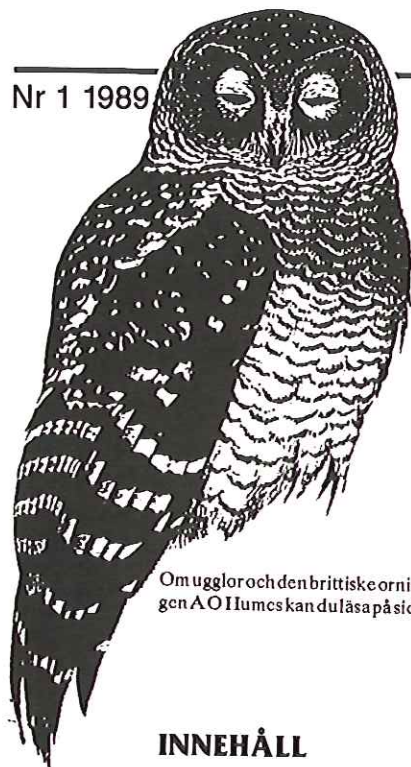
politisk och kulturell tidskrift

sydasien

BONDEKAMP
FATEHPUR SIKRI

VALET I TAMIL NADU
KÄRNKRAFTSMOTSTÅND

Om ugglor och den brittiske ornitologen A.O. Hume kan du läsa på sidan 24

sydasien

politisk och kulturell tidskrift

INNEHÅLL

Blev Kehar Singh oskyldigt avrättad?	3
Kärnkraftsmotståndet växer i Indien	4
De flammande fälten i Bihar	8
Kojtas — Kniven	12
Toaletter sprider ljus i Asien	13
Hampi och Fatehpur Sikri klassas som underverk	16
Valet i Tamil Nadu — en katastrof för Rajiv Gandhi	20
Ajit Roys krönika	21
Intervju med Sida-chefen Carl Tham	22
Engelsk ornitolog grundade kongresspartiet?	24
Så bekämpade briter råttor på Laccadiverna	26
Premadasa ny president på Sri Lanka	27
Recensioner	31
Nyhetsnotiser	34
Sista sidan	36

Lasse Nerneklint berättar om det växande kärnkraftsmotståndet i Indien. Och om myndigheternas allt hårdare attityd gentemot motståndarna. Självt blev han gripen av polisen och tvingad lämna Indien. sidan 4

Den före premiärministern Ranasinghe Premadasa valdes till ny president på Sri Lanka. Resultatet kan ses som en seger för det bestående, skriver SYDASIENS Thomas Bibin. sidan 27

Följ med till de gamla ruinstäderna Hampi och Fatehpur Sikri, som kommer att föras upp på en ny utökad lista över världens underverk. sidan 16

Omslagsbilden visar Salim Mui-nuddin Chishtis grav i Fatehpur Sikri. Foto: Sten Åke Nilsson.

SYDASIEN
Box 1142
221 05 LUND

Besöksadress: Råbygatan 5B (Lars Eklund) Tfn: 046-13 35 68

Ansvarig utgivare: Thomas Bibin. Teknisk redaktör:

Torvald Olsson (vik) Tfn: 0413-249 25

Tryck: Grafiska Huset, Luleå 1988.

Fotosättning: Norddistribution.

Register: Progek, Göteborg. ISSN: 0282-0463

Prenumeration: 80 kr (privatpersoner), 100 kr (institutioner och stödprenumeranter). Lösnummerpris: 20 kr.

Postgiro: 79 54 96-9 SYDASIEN

Redaktion för detta nummer: Lars Andreasson (red. sek.), Thomas Arvidsson, Göran Djurfeldt, Göran Frankel, Birgitta Göransson, Eva Johansson, Staffan Lindberg, Sören Sommelius, Ann Marie Svensson och Johan Tell.

Nästa nummer görs i Göteborg och utkommer i maj.

Artiklar och debattinlägg m m är välkomna.

Manusstopp för nästa nummer: 10 april 1989.

Kontaktpersoner för Sydasienkommittéerna:

Stockholm: Gerhard Rikken, Ringvägen 9 A, 117 26 Stockholm, tfn 08-68 43 71

Göteborg: Thomas Bibin, V Bodarnevägen 3102, 441 60 Alingsås, tfn 0322-511 77

Skåne: Göran Djurfeldt, Kullavägen 3, 230 02 Åkarp, tfn 040-46 08 95.

Sydasienkommittéernas plattform: Sydasienkommittéerna i Sverige har som mål att sprida information om situationen i Sydasien och att stödja de krafter som bekämpar imperialismen, det politiska förtrycket och underutvecklingen i området.

Kommittéerna är fristående från politiska partier och grupperingar i Sydasien och i Sverige.

OSKYLDIGT DÖMD?

Fredagen den 6 januari 1989 hängdes två män i Tihar-fängelset i New Delhi. Därmed avslutades en mer än fyra år lång rättsprocess som allvarligt har skadat det indiska rättsväsendets anseende. Männerna var dömda för att ha planerat och utfört mordet på Indiens premiärminister Indira Gandhi i oktober 1984.

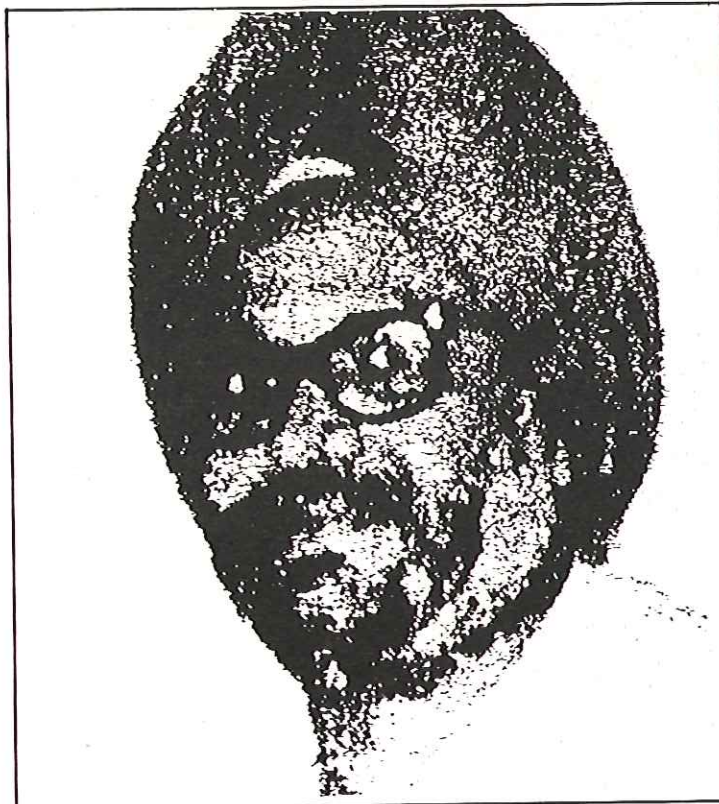
De två som hängdes var den 24-årige livvakten Satwant Singh och den 54-årige bokhållaren Kehar Singh. Den andre livvakten som deltog i mordet, Beant Singh, dödades av kommandosoldater endast en halvtimme efter det att hans kulor ändat Indira Gandhis liv. Kehar Singh anses av många vara helt oskyldig till mordet.

Både indiska och internationella krafter försökte in i det sista att stoppa avrättningen. Men ingen lyckades blicka det indiska rättsmaskineriet, eller få Rajiv Gandhi att upphäva dödsdomarna.

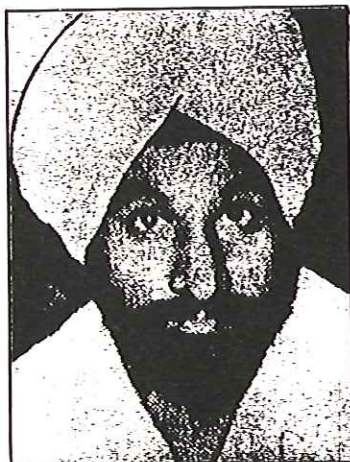
Att Satwant Singh tillsammans med Beant Singh utförde mordet på Indira Gandhi, och att det var en hämnd för den blodiga stormningen av Gyllene Templet i Amritsar, råder det ingen tvekan om.

Men Kehar Singhs roll i komplotten är långt ifrån tillfredsställande klarlagd. I ett 14 sidor långt reportage en månad före avrättningen, tar The Illustrated Weekly of India upp Kehar Singhs roll. Och finner att det finns allt för många frågetecken, allt för många motsägande uppgifter, och allt för många svaga tolkningar av det inträffade, för att undanröja oron hos dem som tror att Kehar Singh blev oskyldigt dömd.

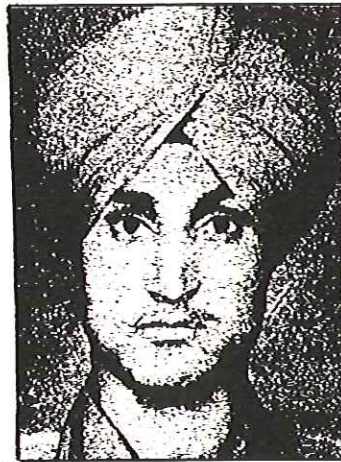
Tidningen frågar sig som inledning till reportaget: Är det faktum att vi hänger honom bindande nog? Eller har vi valt att straffa honom bara för att ge

Kehar Singh

Beant Singh

Satwant Singh

utlopp för vår ilska och upprördhet över mordet på Indira Gandhi och det växande hotet från terrorismen? Är det det vi försöker visa genom att hänga Kehar Singh?

I Punjab sitter sedan i början av oktober den sikhiske terroristledaren Attinder Pal Singh fängslad, han har erkänt att han planerade mordet. Men nu, när Kehar Singh är avrättad, kommer han aldrig att bli dömd för just detta mord.

- Den totala frånvaron av bevis och

indicier mot Kehar Singh skakar Indiens rättsväsende, skriver indienkännaren Bo Gunnarsson i Arbetet, dagen efter avrättningen.

Han refererar bland annat till före kronjuristen Soli Sorabee, som kallar hängningen en "klassrättsvisa": Staten var tvungen att vedergälla mordet på premiärministern och därför offrades alla etablerade rättsnormer.

Domstolen har sex bevis mot Kehar Singh som de anser binder honom vid mordet.

□ Han kom från samma by som mördaren Beant Singh, de båda familjerna kände varandra.

□ Kehar Singh åkte tillsammans med sin familj med Beant Singh till Amritsar där de besökte Gyllene Templet.

□ Kehar Singh övertygade Beant Singh att två gånger genomföra den sikhiska religiösa ceremonin Amrit Chhakna. Detta skulle ha gjort Beant Singh till fanatiker.

□ Kehar Singh och Beant Singh talade ensamma med varandra i femton minuter vid templet.

□ När Kehar Singh flera timmar efter mordet blev underrättad om det inträffade, lär han ha yttrat: "Vem som än anfaller 'the Panth' (templet) kan vänta sig samma öde."

Illustrated Weekly dissikerar bevisföringen mot Kehar Singh och hävdar att inte ett enda av bevisen håller för att döma en människa till döden.

Reaktionerna på avrättningen blev mycket våldsamma i Punjab. Kehar Singh har snabbt blivit en martyr, även bland dem som inte är anhängare av ett fritt sikhiskt Khalistan.

Eva Johansson

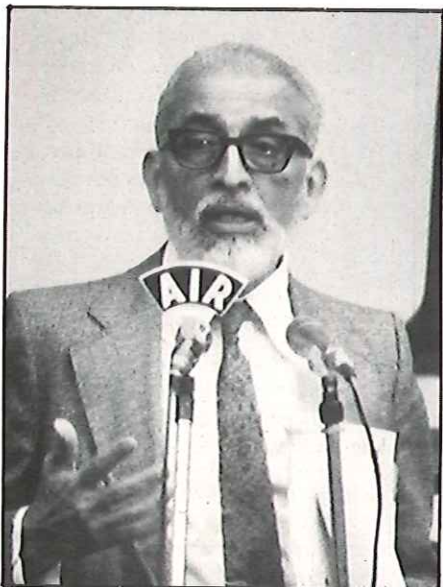
Kärnkraftsmotstånd statsfientligt i Indien

Men opinionen växer mot jättesatsningen

Stranden vid byn Koodangulam på Indiens sydspets är öde. Det enda som hörs är vindens brus och några sjöfåglars skrin. Men en vit cementklump och några uppskottade högar med röd jord skvallrar om att något är på gång.

— Nu måste vi åka, säger en av mina följeslagare. Om en stund kommer teknikerna som gör provtagningar för det planerade kärnkraftverket. De skulle inte gilla att vi är här, trots att det inte är förbjudet.

Jag åker runt tillsammans med fem medlemmar från den lokala antikärnkraftsgruppen Samathuva Samuthaya Iyakkam (SSI). Vi besöker fiskare och småbönder i de små byarna utmed kusten.

M R Srinivasan, ordförande i atomenergi-kommissionen, talade vid seminariet i Bangalore.

Besöken sker så obemärkt som möjligt, eftersom alla kärnkraftsmotståndarna är oroliga. Det är även de lokala ledarna, inklusive en av förgrundsgestalterna, den katolske prästen Fr. Hridayaraj.

Alla har de samma sak att säga:

— Vi som arbetar mot kärnkraften är vana att bli kallade antinationalister, landsförrädare och utvecklingsmotståndare. Vi är vana vid att polisen trakasserar oss och att de lokala politikerna förföljer oss.

— Så har det blivit sen ungefär hälften av befolkningen här omkring börjat protestera mot beslutet att bygga två sovjet tillverkade kärnkraftverk i Koodangulam i Tamil Nadu.

— Maktavarna är inte vana vid att folk säger emot dem. I november skulle premiärminister Gandhi ha tagit första spadtaget och invigt en minnessten, men han ställde in besöket på grund av protesterna. Det enda som minner om planerna just nu är därför den vita cementklumpen. Och häromdagen demonstrerade mer än 5 000 av oss i huvudorten i distriktet.

En halvtimme senare sitter jag och mina fem följeslagare inburade på polisstationen, bevakade av två poliser med var sitt bastant gevär. En polisagent, som utgivit sig för att vara sympatisör till Samathuva Samuthaya Iyakkam, har angivit mig för att vara amerikansk agent, och kärnkraftsmotståndarna för att visa runt en spion.

Efter tolv timmars förhör släpps mina följeslagare, i alla fall tills vidare. Anklagelsepunkten mot dem har varierat från förräderi till att det är brottsligt att vara kärnkraftsmotståndare.

Själv sätts jag under fortsatt polisbevakning och förs så småningom till Madras. Där hamnar säkerhetspolisen och delstatsbyråkraterna i luven på varandra om min framtid.

Dock är de ense på en punkt — motivering till att hålla mig i husarrest:

”Eftersom Indien är en demokrati, får alla medborgare öppet uttrycka sin åsikt. Men eftersom motstånd mot kärnkraft är liktydigt

med motstånd mot Indiens utveckling, så är det antinationalistiskt. Och eftersom det är regeringen som beslutat om kärnkraftsprogrammet, så innebär motståndet att man är statsfientlig.

Visserligen får utlänningar fritt umgås med vem som helst och lyssna till vad indierna har att säga. Men att lyssna till statsfientliga och antinationalistiska medborgare är att missbruka den indiska statens vänlighet och gästfrihet.

Alltså ska inte utlänningar umgås med kärnkraftsmotståndare. Det skapar problem för alla parter.”

När jag på uppmaning lämnar Indien är jag en rulle film med Koodangulam-bilder, en kassett med intervjuer och några tidningsklipp fattigare.

Även om anklagelsepunkterna mot mig också varierade från statsfientlig verksamhet till att ha vistats på hemligt område, som ännu inte förklarats hemligt, så verkade myndigheterna mest ha intresse av att stoppa

Dharendra Sharma under Bangaloreseminariet.

vidare kontakter med indiska kärnkraftmotståndare.

Det var ingen slump

Det som hände i Koodangulam var ingen slump. Enligt den lokala poliskommissarien har alla utlänningar som vågat sig dit mött samma öde.

När vi tvingas umgås ett par dygn blir han mer öppen och efter en diskussion om den indiske mannens sätt att behandla sin hustru, berättar han att polisen ska krossa Samathuva Samuthaya Iyakkam.

Om inte de pågående hemliga undersökningarna ger något annat, ska polisen prestera utbetalningskvitton som bevis för att gruppen får pengar från utlandet. Det ger skäl för att gripa åtminstone SSIs ledare för statsfientlig verksamhet, hoppas poliskommissarien.

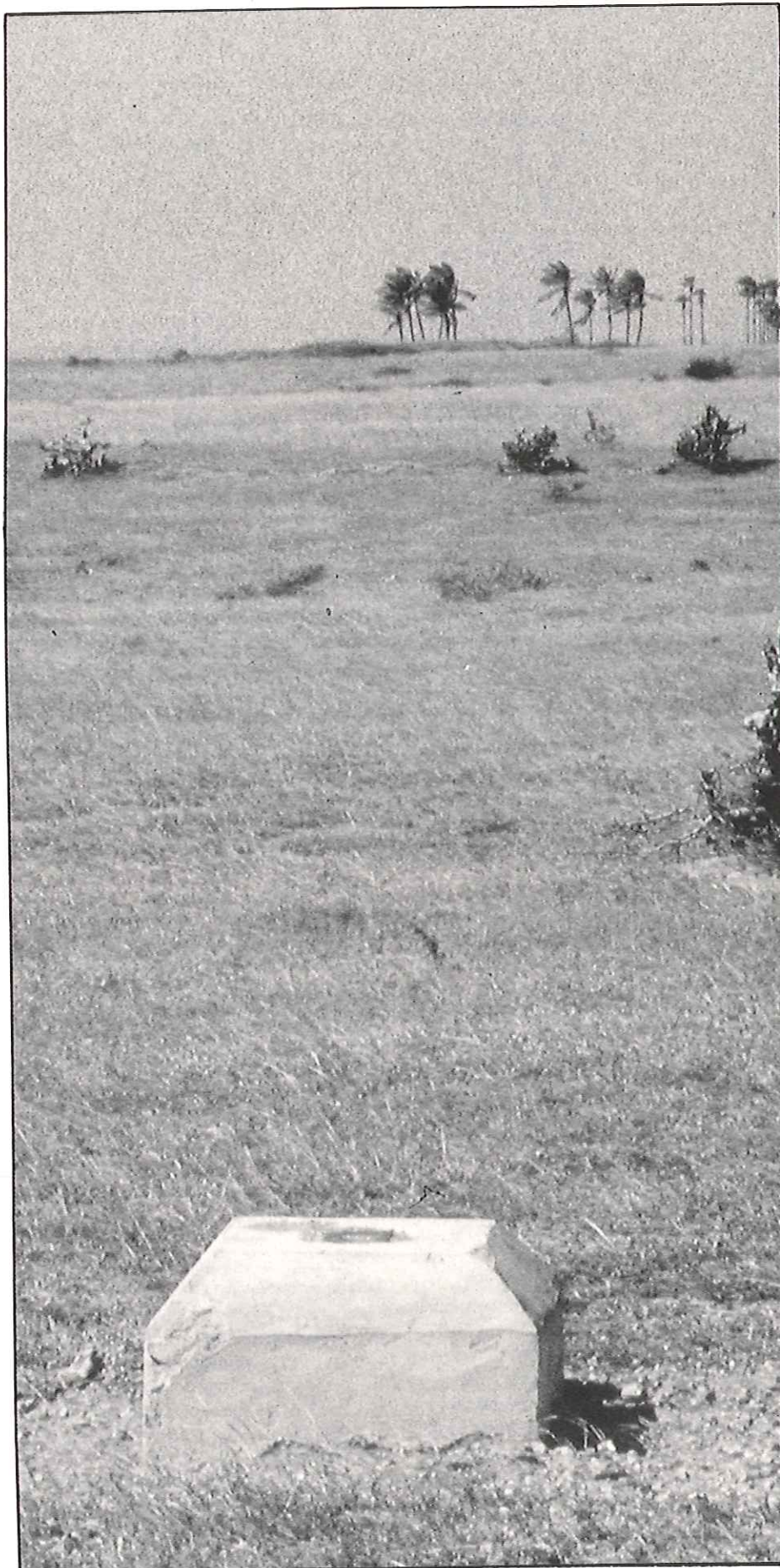
Efter det tror han att befolkningen i Koodangulam ändrar uppfattning om kärnkraften, och att premiärminister Gandhi i lugn och ro ska kunna signera minnesstenen och starta bygget i februari.

Från hela Indien kommer berättelser om att kärnkraftmotståndare behandlas på ungefär samma sätt. Det handlar om trakasserier, yrkesförbud och polisens hårda framfart mot demonstranter.

Ett par veckor före besöket på Indiens sydspets hade jag träffat Dhirendra Sharma, en av rörelsens centralgestalter. Han berättade att sedan han började kritisera det indiska kärnkrafts- och kärnvapenprogrammet samt arbeta med att samordna det folkliga motståndet, så har han fått allt svårare att sköta sitt arbete som professor i vetenskapsteori vid Jahawarlal Nehru-universitetet i Delhi. Omplaceringar och andra hinder har lagts i hans väg.

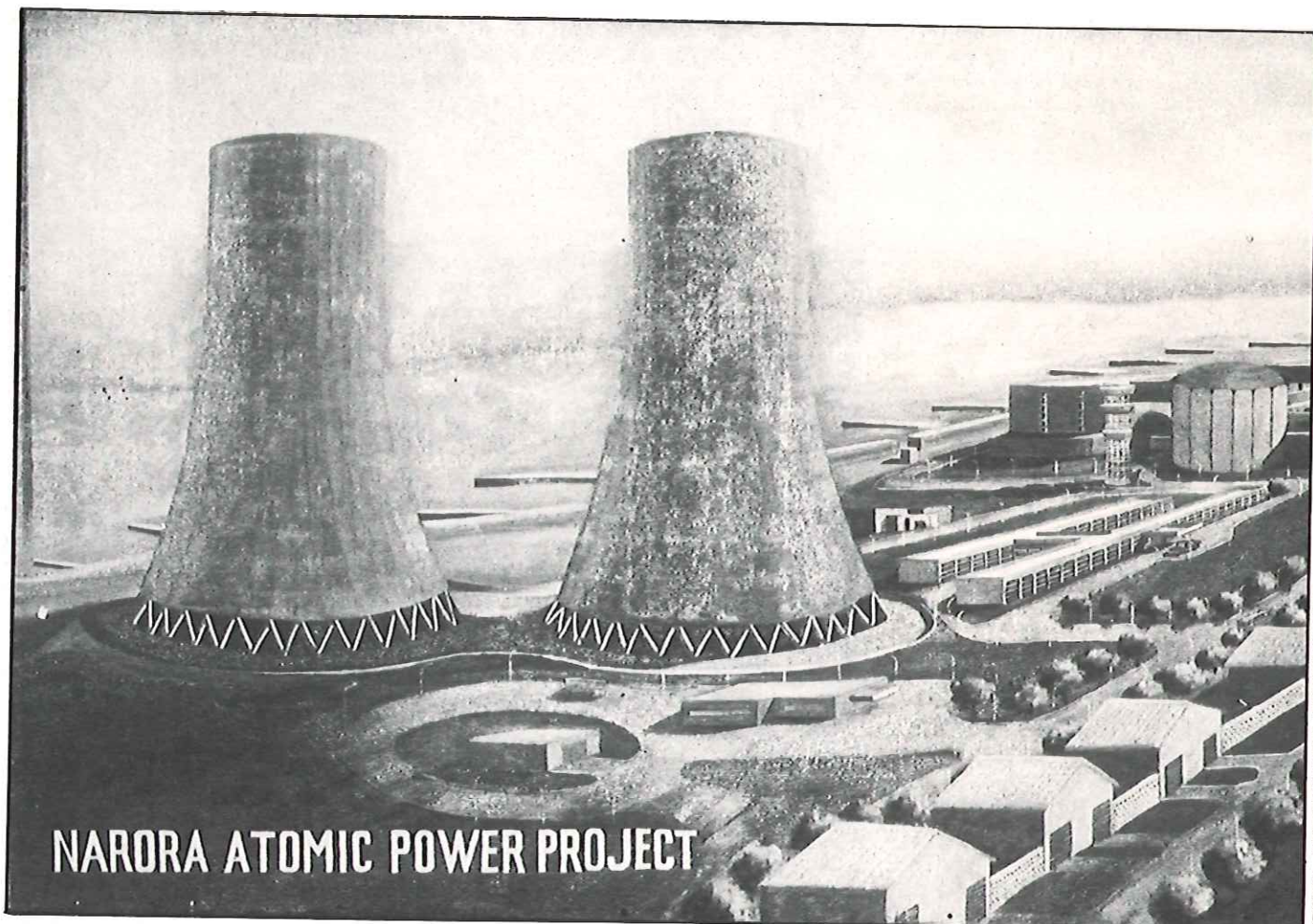
Rörelsen växer snabbt

På orter med kärnkraftanläggningar har det funnits motståndsgupper sedan i början av 1980-talet. Men det är först under det

Här är platsen som alla utlänningar ska hindras från att se och fotografera. Cementklumpen saknar minnesplatta eftersom protesterna tvingade Rajiv Gandhi att ställa in sitt besök.

FOTO: LASSE HERNEKLINT

Narora, där MAPS I och II skall ligga, är den sämsta tänkbara platsen för ett kärnkraftverk enligt många experter.

senaste halvåret som de börjat samarbeta så att det går att tala om en nationell indisk antikärnkraftsrörelse.

— Efter Tjernobyl-olyckan föddes många nya grupper. När det ifjol blev känt att Sovjet skulle sälja två reaktorer till Indien, så blev ännu fler aktiva kärnkraftsmotståndare. I den nödsituation vi befinner oss så har antikärnkraftsrörelsen växt sig samman, berättar Dharendra Sharma.

Antikärnkraftsrörelsen känns idag som den mest vitala oppositionen i Indien. Den har redan kastat tillräckligt med grus för att kärnkraftprogrammets maskineri ska börja gnissla.

Och även om massmediadebatten mest pågår i de engelskspråkiga tidningarna, så har kritiskt material om kärnkraften börjat spridas på många av de indiska språken.

Motståndet är inte längre avgränsat till en grupp engelskspråkiga, intellektuella stadsbor. Istället utgörs kärnan i t ex grupperna i Koodangulam och Kaiga i Karnataka av bybor utan skolutbildning. Men de har skaffat sig stora kunskaper om kärnkraft och miljö, bland annat genom kontakter med utländska miljöorganisationer.

Det här är irriterande för indiska myndigheter som försöker strypa informationen.

Enligt 1962 års Atomenergilag är det förbjudet att sprida information om kärnkraftsprogrammet. Det gäller olyckstillbud i reaktorer, kostnader, bränslehantering, gränsvärden för utsläpp, med mera. Det är också förbjudet för privatpersoner att äga en geigermätare.

— Vi borde befrias från det tryckta ordet. Tro inte vad de internationella tidningarna skriver om kärnkraften, säger M.R. Srinivasan, ordförande i Atomenergikommissionen.

Ja-sidan mötte motståndarna

Den allt bredare uppslutningen gör naturligtvis rörelsen farligare för politiker och myndigheter. Deras strategi för att slå ner motståndet är, förutom att med polisens hjälp försöka stoppa protester, att låta vetenskapsmän och forskare lugna allmänheten.

Till följd av intensiva protester mot det pågående bygget av två 235 MWs reaktorer och planerna på ytterligare fyra i Kaiga, så ordnade Karnatakas delstatsregering i december ifjol ett helgseminarium i Bangalore. Det var första gången i Indien som förespråkare och motståndare ställdes öga mot öga.

Debatten lät ungefär som den gjorde i Sverige i mitten av 1970-talet. Förespråkarna talar om den rena och ofarliga energikällan

samt om hur mycket el omvärlden, inklusive Sverige, får från kärnkraft. Motståndarna å sin sida talar om bristande säkerhet, om olösta problem som avfallshanteringen, om ansvar för kommande generationer. De vill också diskutera vilken utveckling som är bäst för folkflertalet i Indien och om en centraliserad storskalig energiproduktion är att föredra framför lokala, alternativa energikällor.

Satsar mest i världen

Indien är idag tillsammans med Japan världens mest kärnkraftsatsande nation.

Landet har nu sex kärnkraftverk i drift på tre platser — Tarapur i Maharashtra, Kota i Rajasthan och Kalpakkam söder om Madras. De har en kapacitet på 1230 MW, vilket är 2,6 procent av Indiens totala elproduktion.

Ytterligare åtta reaktorer å 235 MW är under uppförande, varav två ska tas i drift 1990.

Enligt det beslutade utbyggnadsprogrammet ska 32 reaktorer med en kapacitet på 10 000 MW stå klara år 2000. Av dessa är tolv reaktorer å 500 MW av en ny typ. De ska tas i drift efter 1996, men ännu finns inte ens en prototyp.

Enligt planerna ska också en bridreaktor tas i provdrift år 2000.

Hittills har Indien i huvudsak satsat på tungvattenreaktorer för att kunna utnyttja sina egna urantillgångar. Men med köpet av

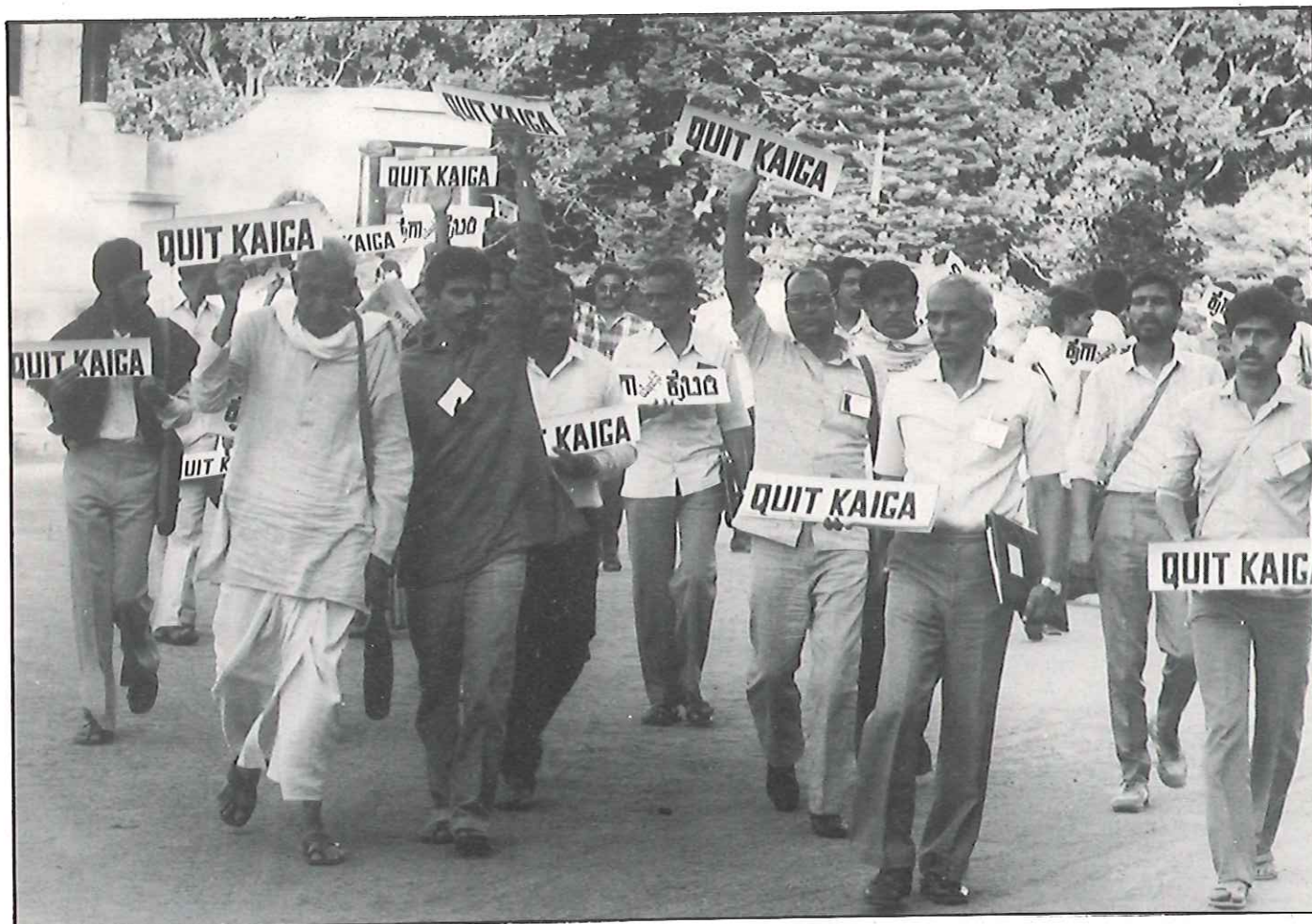

FOTO: LASSE HERNEKLINT

Efter seminariet i Bangalore demonstrerade kärnkraftsmotståndarna mot bygget i Kaiga. När de stoppades av polis satte sig deltagarna på trottoaren och höll ett kort protestmöte.

de två ryska tryckvattenreaktorerna går man utanför det uppgjorda "Made in India"-programmet.

Med avtalet följer förutom reaktorerna, även löftet att Sovjet ska leverera bränsle under hela produktionstiden samt ta tillbaka avfallet. Dessutom får Indien generösa krediter.

Det finns två troliga motiv till omsvängningen, som är kontroversiell och mött hård kritik även inom delar av kärnkraftetablissemangen.

Ett motiv kan vara att Kärnkraftdepartementet insett det orealistiska i målsättningen 10 000 MW till år 2000 med den inhemska tekniken. Ett annat är att de indisk-sovjetiska förbindelserna behövde en positiv injektion och att obalansen i handeln behövde rättas till.

"Rädslan får ej styra"

M. R. Srinivasan, ordförande i Atomenergikommissionen, avfärdar kritiken mot köpet:

— Kärnkraften är säker. Vi måste fatta beslut och inte låta känslorna styra. Det är lätt att inte göra något alls av rädsla, men då kommer samhället att stagnera och vi kommer ingenstans.

— De tidigare tekniska problemen är numera marginaliserade. Vi har lärt oss av Tjernobyl och Harrisburg.

Dhirendra Sharma har en annan uppfattning om Sovjet-avtalet.

— Indien behöver plutonium för kärnvapen, så de är desperata. Det egna kärnkraftsprogrammet fungerar inte, så de resonerar att låt ryssarna ge oss reaktorer.

— Folk har varit utan elektricitet här i landet så länge, att de 2000 MW som reaktorerna ska producera inte spelar någon roll i sammanhanget. Så varför har premiärministern nu så bråttom att skaffa dessa reaktorer i full vetskap om att Sovjet haft problem och nyligen skrotat planerna att bygga just tre sådana reaktorer plus att folket i Europa går emot kärnkraftanvändningen.

— Svaret är att Indien förbereder kärnvapen som kan finnas klara och i beredskap om de indiska kärnkraftverken faller ur.

Krav på öppen debatt

Från olika håll kommer nu kravet på en landsomfattande kärnkraftsdebatt. I avvaktan på den, kräver motståndarna ett moratorium, det vill säga stopp för all utbyggnad.

Soundarlal Bahuguna från Chipko-rörelsen har t ex uppmanat väljarna i Tamil Nadu att i delstatsvalet i januari bojkotta de kandidater och partier som stödjer Koodangulamprojektet.

Men samtliga politiska partier undviker att ta i frågan, såväl på riksnivå som lokalt.

Bakom alla rubriker och debatter och försök till mörkläggnings, så handlar det om framtiden för tiotusentals människor i Koodangulam-området.

I materialet som polisen beslagtogs fanns berättelser om

att omkring 20 000 familjer ska tvångsflyttas från den säkerhetszon som ska omge kärnkraftverket,

att 100 000 som lever av jordbruk kommer att drabbas av olika intrång eller restriktioner,

att 300 000 fiskare är oroade för skador på fisken,

att Koodangulam-verket stöds av dem som äger land, eftersom staten erbjudit dem ett överpris för inlösen av marken. Hur mycket löftet är värt är oklart, eftersom de som hittills fått sin mark exproprierad ännu inte fått en rupie i ersättning.

— Bygger de reaktorerna, så blir det över våra döda kroppar, säger Palai Shanmugam, en av de lokala ledarna.

Lasse Herneklint

Journalist på Sveriges Radio

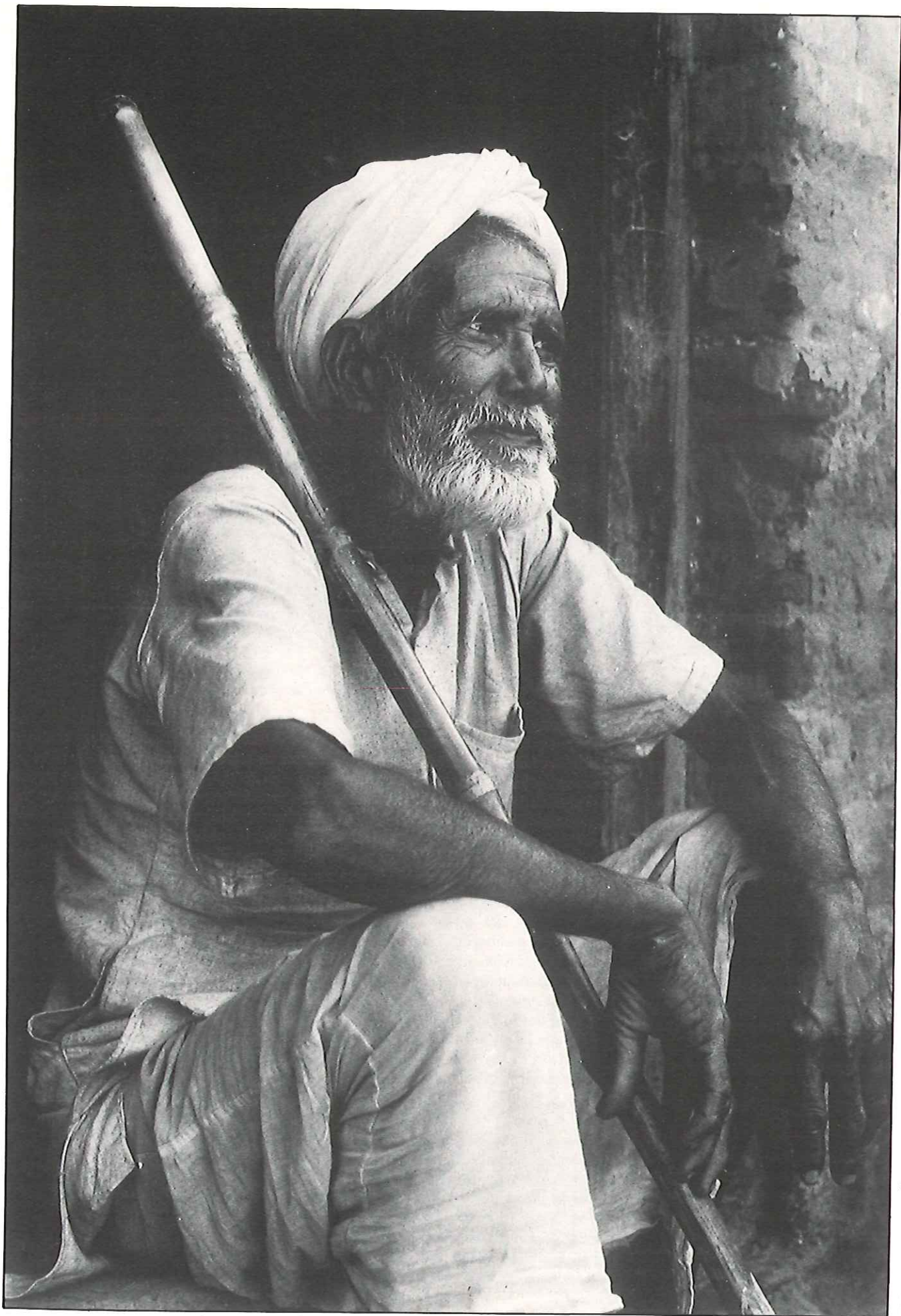

FOTO: MARIA SÖDERBERG

RAPPORT FRÅN DE FLAMMANDE FÄLTEN I BIHAR

Rapport från de flammande fälten i Bihar heter ett CPI-ML dokument från 1986, som berättar om hur den "efterblivna staten Bihar kommit att bli en förpost i den indiska revolutionen." Det kunde lika gärna ha varit titeln på den på svenska utgivna reseboken: **Vägen från Champaran — Resa bland Indiens bönder** av Anders Sundelin och Maria Söderberg. (Ordfronts Förlag, Stockholm 1988). Den handlar om jordägare och bönder, om utsugning och förtryck men också om kämpande bönder och idealistiska aktivister. Staffan Lindberg har läst boken och ifrågasätter dess bild av den indiska bonderörelsen.

Det var i Champaran, längst uppe vid Himalayas fot i den nordöstra delen av staten Bihar, som Gandhi 1917 lade grunden för den nationalistiska massrörelsen mot det engelska kolonialväldet. Genom att resa runt och tala med bönderna, samlade han in fakta om deras ställning som arrendatorer under engelska jordägare och om tvånget för bönderna att odla indigo på en del av sin jord trots sjunkande priser. Det var en ofattbar materiell nöd som mötte Gandhi, och som han visade upp för myndigheterna i distriktet och delstaten under tryck av en omfattande agitation. Striden vanns och arrendatorerna slapp odla indigo i fortsättningen.

"Sjuttio år senare sitter vi en förmiddag i en lerhydda i Champaran och talar med Dami Mahato, som inte har några möbler i sitt hem, som inte har så mycket mer än en trasig undertröja och ett höftskynke att skylla sig med, vars hustru endast har en sari, och som dessutom, för att tala med den indiska lagboken, genom lån är bunden till en jordherre och därför tvingas arbeta för mindre än minimilön, hindras arbeta var han vill och för vem han vill och inte får flytta så länge denna skuld är obetald."

Det är hit till Champaran, som två svenska journalister, Anders Sundelin och Maria Söderberg, reser, för att ta reda på vad som hänt i Indien sedan Mahatma Gandhi startade befrielsekampen mot briterna där. Det ger ett spännande perspektiv. Med Maria Söderbergs levande bilder av vanliga människor i vardagssysslor, men också av miljöer och landskap, och med Anders Sundelins personliga reseintryck och rapporter från många intervjuer med bönder, jordägare och politiska aktivister, har det blivit till en lättläst och intressant skildring av människor och samhällsförhållanden på landsbygden i det nutida Indien.

Som varje resenär har de måst begränsa sig. Anders Sundelin och Maria Söderberg har framförallt rest i nordöstra Indien, i den delstat som heter Bihar och som till folkmängden är en av Indiens största med omkring 70 miljoner invånare. Är vad de sett och hört representativt för vad som händer där och i andra delar av Indien idag?

På många sätt är Bihar som en stor miniatyr av hela Indien. Där finns det traditionellt så rika jordbruket på slättlandet runt floden

Ganges med odling av ris, vete och sockerrör, som livnär en stor befolkning, och där finns mera höglänta delvis skogsbeväskade landskap i norr och söder som är glesare befolkade. I de senare områdena bor också flera stamfolk, som historiskt stått utanför hindusamhället.

I Bihar och angränsande områden stod också mycket av det traditionella hindusamhällets vagga. Det var här på slättlandet som kastsystemet fick sin typiska form under den indiska medeltiden, med Brahminerna, Ksathriya och andra höga kaster som jordägare, de lägre kasterna som hantverkare och tjänstefolk, och de s k oberörbara som jordens "tjänare". Allt ordnat också i en religiös och rituell ordning som vi kallar hinduismen. Här koloniserades stamfolken i stor omfattning av godsherrar och köpmän. Och det var bl a här i Bihar som det traditionella Indiens uppror mot engelsmännen 1857 vann stor uppslutning.

Men sedan dess tycks tiden ha stått stilla. Jorden ägs fortfarande av de högre kasterna men brukas av lågkastiga eller f.d. oberörbara arrendatorer och lantarbetare, som lever i djupaste misär. De är oftast hälftenbrukare, daglönare och gäldslavar — de senare livegna tills de betalt tillbaka sina skulder till de jordägare de lånat av. Dessa anställningsformer, ganska vanliga också i andra delar av Indien, kan tyckas som anomalier i en alltmer kapitalistisk jordbruksekonomi.

Men utsugningen och förtrycket accepteras inte längre stillatigande av den fattiga majoriteten. Sedan årtal pågår på flera håll i Bihar en politisk och facklig organisering av hälftenbrukarna och lantarbetarna. Det är inte i första hand de etablerade partierna som står för denna mobilisering utan olika organi-

De är livegna, knutna till en jordägare så länge skulden är obetald.

FOTO: MARIA SÖDERBERG

sationer knutna till CPI-ML, eller det maotiska kommunistpartiet i Indien, som numera kallar sig för det Indiska Folkets Front (IPF).

De kallas och kallar sig Naxaliter, och räknar sig som söner till det uppror som bröt ut bland stamfolken i Naxalbari i Västbengalen 1967, kort efter det att delstaten fått en vänsterkommunistisk regering. Sedan länge har den revolutionära glöden slocknat i Bengalen och på andra håll, men här i Bihar, inte långt från Naxalbari har den levt vidare och ständigt blossat upp på nytt.

Kampen har varit blodig. Många av de platser och människor som Anders Sundelin och Maria Söderberg besöker ger tragiska bevis. I Arwal har byborna kämpat om en bit jord som tidigare legat obrukad, vilket lett till att godsägare krävt marken i domstol och till blodiga repressalier. Med röda fanor och plakat tågar dock byborna åter till byns torg, där de bevakade av poliser håller ett demonstrationsmöte. I Chechani handlar striden om mord på förhatliga godsägare och våldsamma repressalier med uppemot hundra döda bland bönderna.

Listan på orter där denna kamp förs mellan å ena sidan lågkastiga eller f d oberörbara fattigbönder och stamfolk, organiserade av naxaliterna, och å andra sidan de högkastiga godsägarna och deras beväpnade privatarméer, är lång.

Sundelin och Söderberg for till Bihar och till Naxalbari med vissa förväntningar. "Man påstod att det nu fanns en revolutionär bonderörelse, främst i delstaterna Bihar och Andhra Pradesh, som med 60- och 70-talets bittra erfarenheter i bagaget höll på att åstadkomma något nytt: en bonderörelse värd namnet." Och det är inte längre bara bland stamfolk som striden nu förs, vilket länge hävdades. Men författarna drar egentligen inga egna slutsatser i boken utan låter i stället bondeledare och intervjuade vänsterintellektuella stå för analysen, som t ex.:

"Här, i denna Indiens näst största delstat, pågår idag en omfattande bondekamp, som kan vara början till något mycket större och därför bekämpas med alla medel av dessa jordherrar, politiker och gangsterledare."

Tvärs igenom boken går som en röd tråd förekomsten och nödvändigheten av denna kamp för de fattigas emancipation. Men är den verkligen typisk för de politiska motsättningarna på landsbygden i Indien idag?

Vi har tidigare rapporterat om de nya bonderörelser som vuxit fram i Indien på 70- och 80-talet (Sydasienbulletinen nr 2 1981, sid. 3-9). I delstat efter delstat har bönderna organiserat sig kring prissättningen på de insatsvaror som de använder i odlingen, liksom avgifter för elektricitet, vatten och jordskatter. Och de har krävt bättre betalt för sina grödor. I Maharashtra, Gujarat, Tamil Nadu, Punjab, Haryana, Uttar Pradesh, Karnata-

ka, och kanske också Andhra Pradesh är det dessa bonderörelser som idag har initiativet. Och det är inte fråga om några spridda protester utan om en stark rörelse på landsbygden som genom dramatiska aktioner och demonstrationer låtit tala om sig framförallt på 80-talet.

Hur ska man tolka denna nya rörelse bland Indiens bönder? Vi har tidigare felaktigt klassificerat den som en organisering av rikebönder och godsägare i den Gröna Revolutionens fotspår. Men om man ser den i ljuset av den gamla bonderörelsen, som tidigare dominerat landsbygdens politiska liv, så framstår den som mera mångfacetterad. Förändringen kan kortfattat uttryckas som ersättandet av ett slagord "Jorden tillhör brukaren" med ett annat: "Lönsamma priser". Men den är också uttryck för en helt ny klassallians.

"Jorden tillhör brukaren" är parollen för en bonderörelse som organiseras kring den typiska motsättningen i ett förindustriellt klassamhälle på landsbygden — motsättningen mellan jordägare och jordlösa.

"Lönsamma priser" är uttryck för den förändring som trots allt skett i jordbruket efter 40 års politisk självständighet. Vissa jordreformer, som i och för sig kan tyckas marginella, har genomförts i många delar av Indien, och har inneburit att jorden överförs från stora parasitära godsägare till mera företagsamma bondekaster; på vissa håll har arrendena blivit registrerade och fastställda

Självägande bönder har aldrig behövt krusa någon.

FOTO: MARIA SÖDERBERG

till en stabil nivå; hustomter har delats ut, och lantarbetarnas löner har i de flesta fall följt med inflationen. I vissa delstater som t ex Kerala och i viss mån Västbengalen, där kommunistiska partier periodvis innehått regeringsmakten, har dessa förändringar varit ännu mera till de fattigas fördel.

Under tiden har jordbruket kommersialiserats och förändrats. Den nya växtgenetiska teknologin har fått stor spridning och dragit in bönderna i en komplicerad internationell arbetsfördelning och gjort dem beroende av statliga investeringar och industriellt kapital, där staten står för en reglering av de flesta priser och andra villkor för jordbruksproduktionen. Priserna på jordbruksprodukter har fallit i förhållande till priserna på industriprodukter under 70- och 80-talet, mycket därför att staten velat ta igen en del av de enorma investeringar som gjorts i jordbruket. Det är de s k mellanbönderna som drabbats hårdast av dessa prisfall, och som för många inneburet att de inte fått debet och kredit att gå ihop. En ny klassallians har därmed vuxit fram mellan mellanbönder, rikebönder och de större kapitalistiska jordägarna, som gemensamt kräver bättre villkor för jordbruket. Men denna allians har lämnat fattigbönder och arrendatorer "åt sitt eget öde".

I "Vägen från Chamaparan" är Anders Sundelin och Maria Söderberg snubblande nära att komma in på detta perspektiv. I ett avsnitt skildras ett möte med bondeledaren i

västra Uttar Pradesh, Mahendra Singh Tikait, som just representerar den nya bonderörelsen. Det kan man läsa mellan raderna i intervjun. Men just detta att Tikait är med i boken, utan att det han representerar blir ordentligt behandlat, gör att boken känns smalare än den hade behövt att vara.

Den nya bonderörelsen är inte bara ett uttryck för de producerande böndernas utsatta läge i en alltmer kommersialiserad jordbruks ekonomi där staten sätter priserna både på insatsvaror och avsalugrödor. Den är också uttryck för en ny medvetenhet på landsbygden, en ambition bland bönderna att "bli moderna" och kräva sin del av "utvecklingskakan". Där finns också kvinnoorganisationer för kvinnofrigörelse, ungdomsorganisationer med kulturella ambitioner, och t ex miljökamp för en alternativ teknologi i jordbruket. Den nya bonderörelsen knyter därmed an till konflikter som blivit allt vanligare både i städerna och på landsbygden: kvinnokampen och miljökampen.

Det är av dessa skäl som "Vägen från Chamaparan" inte är en resa bland Indiens utan Bihars bönder. Medan förhållandena mellan höga och låga kaster på de flesta håll i Indien har förändrats en hel del under 1900-talet, så att de lågkastiga och f d oberörbara kan äga jord, så att arbetsvillkor i övrigt håller på att moderniseras om än långsamt, och så att t ex de f d oberörbara har tillträde till templen, så har av olika skäl den traditio-

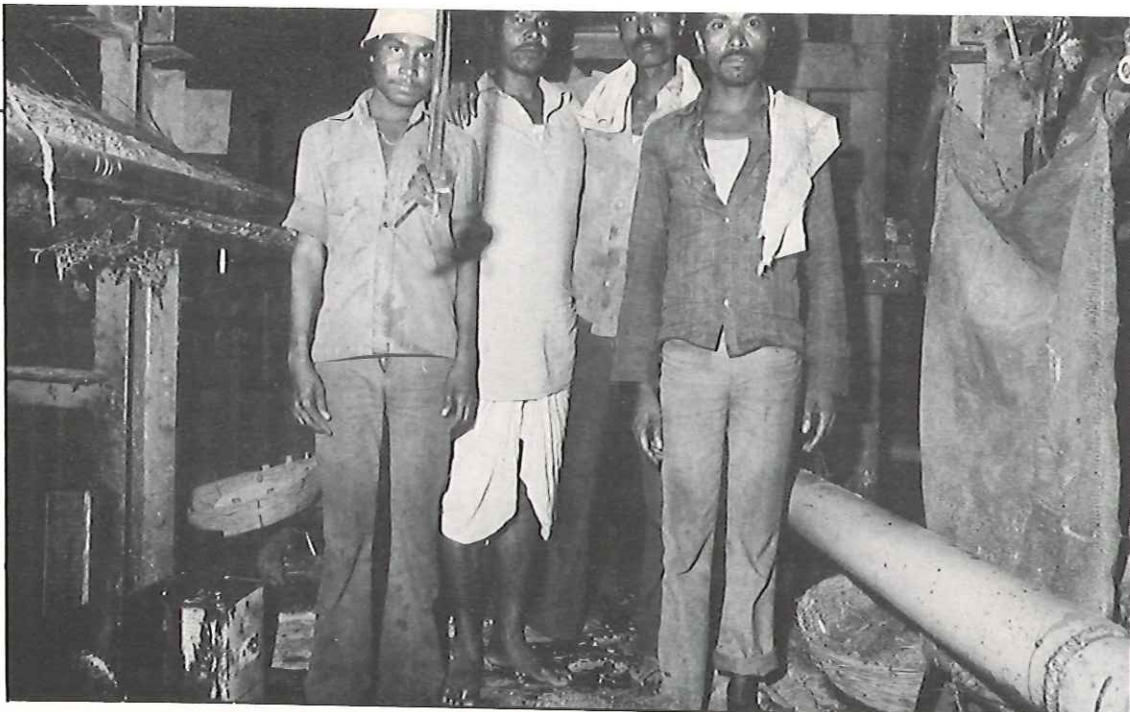
nella sociala ordningen varit segare i Bihar.

Bihar är alltså knappast en förpost i den framtida revolutionen, utan snarare en "eftersläng", om än så blodig, av den en gång så mäktiga ström av bondekamp som svepte över hela kontinenten under striden för självständighet och tiden därefter. Och kanske är det symptomatiskt för det indiska samhällets karaktär att det är just de allra mest idealistiska av kommunister som får organisera denna blodiga uppgörelse med det förflutna. Men i detta fall kan man knappast sia om "att de sista skola bli de första."

Detta betyder inte att en proletär kamp på landsbygden i Indien inte är viktig, bara att den har försvarats, och att det politiska initiativet just nu finns högre upp i klasstrukturen. Samtidigt finns ju fortfarande på flera håll i Indien starkt upplevda motsättningar mellan lägre och högre kaster, liksom mellan muslimer och hinduer, vilket yttrar sig i dramatiska lokala konflikter.

Om framtiden vet vi trots allt ganska lite. Kanske kan lantarbetarnas och småböndernas organisationer finna nya former? Kanske får de vänta tills nya motsättningar etableras: om t ex traktorer och skördetröskor införs i stor skala kan det leda till en oerhörd marginalisering av landsbygdbefolkningens majoritet. Vad händer då?

Staffan Lindberg
Sociolog, Lund

CHRISTIAN HAMMARSTRÖM

Socketerslaveriet i Gujarat fick inte plats i svensk TV

Maj Wechselsmanns nya dokumentärfilm "Kojtas — kniven" är en skakande skildring av rättslösa sockerörorsarbetare i den nordindiska delstaten Gujarat. Det är en film som med engagemang pekar på samhälleliga orättvisor men som också visar på försök att arbeta för förändring.

I förra numret av Sydasiens skrev Kalle Kjellman om "Mjölkkupproret", en indisk film som i höstas och i vår visas på svenska biografier genom Folkets bio, som också distribuerar "Kojtas — kniven". Båda filmerna skildrar förhållandena i samma indiska delstat — men med ett decennium emellan, "Mjölkkupproret" är inspelad redan 1976. Dessutom handlar de i grunden om samma sak, om hur folkets villkor på den indiska landsbygden ska kunna förändras.

I "Mjölkkupproret" står byns rika och mäktiga som hinder mot förändring. I "Kojtas — kniven" går klasskampen (som är precis rätt ord i sammanhanget) mellan stor- och mellanbönder organiserade i ett kooperativ å ena sidan och fattigbönder och jordlösa lantarbetare å den andra.

Under det senaste decenniet har delstaten Gujarat norr om Bombay upplevt ett ekonomiskt uppsving, som gjort axeln Bombay-Gujarat till Indiens ekonomiska centrum. Stora bevattningsanläggningar har tagits i bruk. God tillgång på vatten

har gjort det möjligt att starta sockerproduktion i stor skala. Värvare reser runt på landsbygden i angränsande delstater och kontrakterar arbetslösa lantarbetare, "kojtas", för slavlöner.

Varje år kommer 100.000 kojtas till sockerfälten i Gujarat. Under det halvår skörden varar bor de i primitiva tältläger — paradoxalt nog ofta utan tillgång till rent vatten. Många av arbetarna är kvinnor med småbarn. Det infekterade vattnet leder till epidemier och till att barnen dör.

Som frivilligorganisation kan Svenska Freds i Tyresö göra en viktig insats genom att borra brunnar i de många kojtaslägren. Maj Wechselsmann skildrar också hur en grupp indiska kvinnor från ett lärarinneseminarium engagerat sig för kojtasbarnen genom att upprätta förskolor i många av lägren. Båda perspektiven ger hennes film positiva förtecken: Orättvisor kan bekämpas!

Samtidigt som de nya sockerodlingarna ger rikedomar åt några skapar de svält och utsugning av andra. Fattigbönder som innan odlat vete eller ris på sina jordar manipuleras att arrendera ut dem till sockerodlarna — för att ofta senare tvingas sälja sin mark för att kunna återbetala lån.

"Kojtas — kniven" är en viktig film i flera avseenden. Maj Wechselsmann skildrar problem som är grundläggande lika

väl i Gujarat i Indien som i många andra delar av tredje världen, både när det gäller utveckling och möjligheterna till bistånd från oss i den rika världen.

Dessutom är det en film som i sitt raka och enkla bildspråk talar direkt till betraktaren. Wechselsmann analyserar visserligen i sin film exploateringsens orsaker. Men allra viktigast är att hon visar utsugningen i bild — så att jag när jag ser filmen är med sockerarbetarna på fälten och vandrar vid deras sida när de dignande under de avskurna sockerörrens huvudbördor går till de väntande lastbilarna.

"Kojtas — kniven" ska visas av dansk TV. Men båda de svenska kanalerna har kallsinnigt sagt nej, med bara alltför dåliga bortförklaringar. Vad det egentligen handlar om måste vara att Maj Wechselsmann är en fri och självständig filmare och som sådan inte passar in i de fyrkantiga hål som styr den svenska televisionens programpolitik, präglad av utprägling av förljugna världsbilder i stor skala.

Tredje världens problem ligger uppenbarligen numera utanför den svenska televisionens fördummande världsbild. Den skandalösa behandlingen av Maj Wechselsmanns SIDA-producerade film är egentligen något som främst slår tillbaka på det skamlöst inskränkta tänkandet i det statliga televisionbolagets dammiga korridorer.

Sören Sommelius

För några år sedan var det här en stinkande åker och stadens skamfläck.

Sulabhs toaletter sprider ljus i Asien

En stor del av Indiens oberörbara arbetar som latrintömmare och är därmed dömda till ett liv i förnedring.

Det har gjorts allvarliga försök att förbättra deras situation, men traditionerna är djupt rotade.

Under 80-talet har en organisation dock lyckats åstadkomma en mindre social revolution bland tusentals oberörbara indier, genom att använda sig av ett så ovanligt kampmedel som toaletter.

Det är skymning i staden Patna i norra Indien. Vid sex-tiden på kvällen slås gatlykorna vid Gandhi Park på. Alldeles intill parken ligger en offentlig toalett där folk smiter in på väg hem från jobbet. Inte många vet att de tack vare sina toalettbesök hjälper till att lysa upp parken.

Att göra biogas av avfallet från toaletterna och använda det som energi för att driva parkens gatlykter, är på något sätt en typisk idé signerad Sulabh International, en indisk organisation som lyckats skaka det till synes orubbliga kastväsendet i sina grundvalar.

Enligt indisk lag finns det ingenting som heter kastlös eller oberörbar men i verklighe-

ten lever begreppen kvar i högsta grad.

Över 600 000 oberörbara kallas bhangis, en beteckning som närmast är ett skällsord. Bhangis har till uppgift att ta hand om sopor och latrin och betraktas därför som de lägsta av de lägsta.

Avskaffa latrintunnan

Mahatma Gandhi slogs hårt för de oberörbaras sak och bhangis var kanske den grupp Mahatma Gandhi var mest mån om. För att föregå med gott exempel började han på 1920-talet själv tömma sin latrintunna, något som betraktades som en sensation. Men förtrycket mot bhangis var och förblev detsamma. ►

För 20 år sedan kom den indiske sociologen Bindeshwar Pathak på den enkla men geniala idén, att om man avskaffade latrintunnorna, skulle bhangis förödmjukande arbetsuppgifter automatiskt försvinna.

Problemet var bara att hitta en ersättning för latrintunnorna.

Att byta ut torrdassen mot vattenklosetter skulle bli alldeles för dyrt, med tanke på de indiska städerna dåligt utbyggda avloppssystem.

Efter mycket experimenterande lyckades Pathak med hjälp av några ingenjörer ta fram en toalett som uppfyllde de eftersökta kraven.

Toaletten är utformad ungefär som en mulltoa med två förmultningskammare nergrävda i jorden, försedda med vattenlås som effektivt stänger ute lukt och bakterier. När den ena kammaren är full tillsluts den och den andra kammaren tas i bruk.

Efter två års förmultning töms kammaren och innehållet, som blivit gödsel, är färdigt att användas i jordbruket.

För en familj på fem personer tar det ungefär fem år att fylla en kammare och grunden för latrintömmarnas förhatliga syssla har därmed ryckts undan.

Sprids över Indien

Pathak bildade organisationen Sulabh International och hans idéer började snabbt spridas över Indien.

För att inte de befriade latrintömmarna ska bli arbetslösa, har Sulabh byggt upp rehabiliteringscenter där de oberörbara omskolas till nya yrken och får hjälp att bygga upp sin självtillit.

I utkanten av Patna ligger ett av Sulabh Internationals rehabiliteringscenter.

I de låga, oansenliga byggnaderna pågår den förändring som Mahatma Gandhi drömde om. Flera hundra oberörbara är i full färd med att utbilda sig till skraddare, mekaniker, sekreterare och chaufförer och över hälften av deras lärare är själva före detta bhangis.

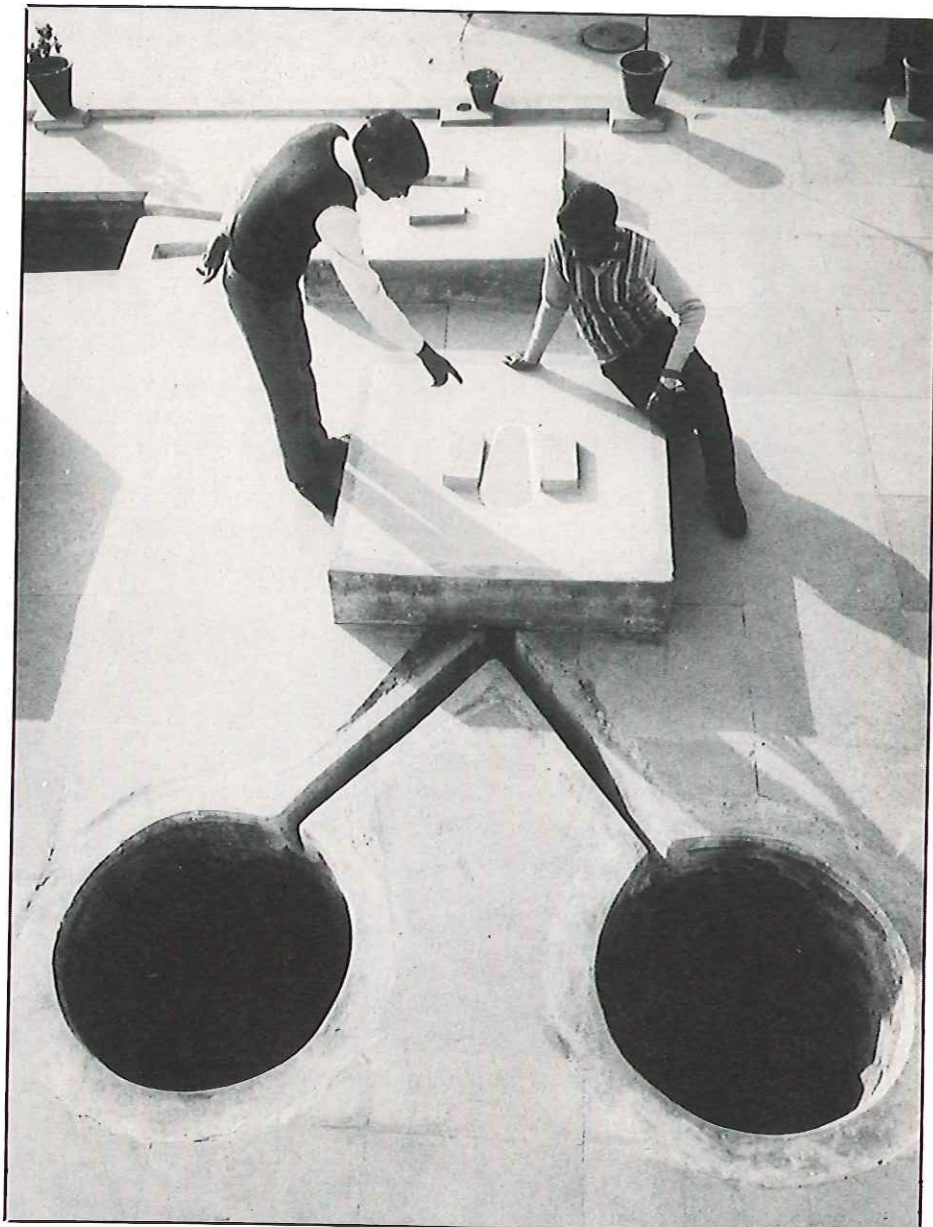
I en av salarna, bland smattrande symaskiner, sitter Gita Devi och lär sig rita mönster för att tillverka barnkläder. Gita, som är 27 år, fick arbeta som latrintömmare i sin hemby när hon var liten.

— Min familj har i generationer arbetat med att ta hand om andra människors avfall, berättar Gita. När min mor var sjuk fick jag hoppa in istället för henne. Det var hemskt att arbeta med de där stinkande tunnorna och jag vill aldrig mer göra om det.

Förnedrande arbete

Gita menar att det i första hand inte var själva arbetsuppgifterna hon tyckte illa om utan omgivningens nedlåtande inställning.

— Jag var stämplad som oberörbar och det innebar att jag inte fick sätta min fot i templet eller hämta vatten ur brunnen. När jag skulle

Toaletten har två förmultningskammare. När den ena är full tillsluts den. Fem år senare töms kammaren på näringsrik gödsel.

få betalt för mitt arbete slängde folk åt mig pengar på marken för att slippa vidröra mig.

Sedan Gita kom i kontakt med Sulabh förändrades hennes liv radikalt. Tillsammans med 150 andra kvinnor utbildar hon sig till sömmerska och kanske kommer hon att vara med i det arbets-kooperativ några av eleverna planerar att starta.

— En sak är säker, säger Gita med eftertryck; jag kommer aldrig mer att stillatigande finna mig i någon form av förnedring.

Fram till idag har Sulabh omskolat 6 000 oberörbara till nya yrken. I ett flertal städer i delstaten Bihar, som kanske är kastväsendets starkaste fäste, finns inte längre en enda människa som har till yrke att tömma latrintunnor.

Toa i guld

Sulabh International finansierar främst sin verksamhet med att bygga toaletter. Det finns

19 olika varianter att välja på, allt från en enkel standardmodell till en VIP-toalett i guld och marmor.

Rörelsen är icke-vinstdrivande och överskottet från försäljningen av toaletterna plöjs ner i företaget.

En viktig del av verksamheten är de offentliga toaletterna.

I Indien är en offentlig bekvämlighetsinrättning är en mycket ovanlig syn. Folk tvingas göra sina behov längs trottoarkanten, något som inte bara luktar illa utan även bidrar till att sjukdomar sprids.

För att råda bot på problemet har Sulabh byggt hundratals offentliga toaletter i olika delar av Indien.

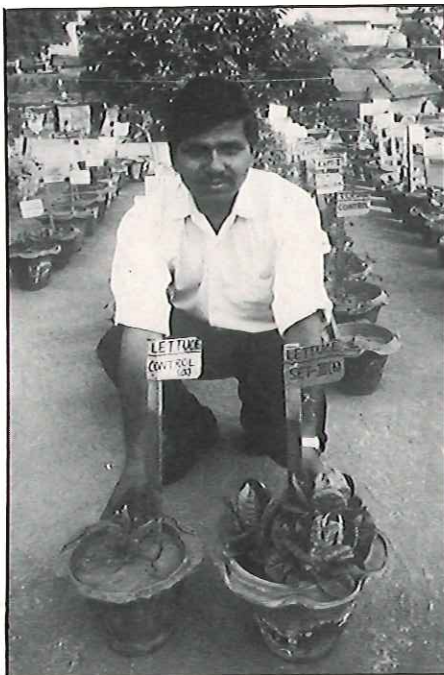
Vart man än reser i landet stöter man på Sulabhs anläggningar, ofta vackert målade och alltid lika exemplariskt välskötta.

Den första anläggningen som byggdes är komplexet vid Gandhi Park i Patna.

— Aldrig mer behöver jag bära latrintunnor på huvudet, säger Gita Devi.

Santosh Singh visar att sallad odlad med mull från toaletter växer mycket bra (höger).

Gatlyktorna vid Gandhi Park i Patna drivs av bränsle från Sulabhs toaletter strax intill.

Sulabh International står det med stora bokstäver vid entrén, som är bemannad dygnet runt. Båsen är byggda i långa rader, där en strid ström av kvinnor och män hela tiden kommer och går.

Besökarna betalar 20 paise (ca tio öre) i en lucka för att använda sig av toaletterna, men de som inte har råd får gå in gratis. Avgiften räcker för att anläggningen ska gå ihop och avlöna de anställda.

I ett hörn håller en kvinna på att tvätta sina kläder och över alltihop ligger en doft av såpa och rengöringsmedel.

— För några år sedan var det här en stinkande leråker och stadens skamfläck, berättar Nindeshwar Mishra, Sulabhs vice ordförande.

— Människor som förut kom hit och förenade på marken hjälper idag till att göra tillvaron ljusare i Patna, säger Mishra och skrattar.

Han går bort till en stor motor strax intill toaletterna och startar den med ett dån.

— Det där är resultatet av våra 3 000 dagliga besökare, säger Mishra och pekar ut över Gandhiparken där gatljusen tänts.

Avfallet från toaletterna har bildat biogas som driver motorerna och genererar tillräckligt med ström för att lysa upp hela parken.

Sulabhs ingenjörer har räknat ut att det är fullt möjligt att lysa upp varenda gata i samtliga Indiens städer på det här sättet. Och de är fast beslutna att genomföra idén.

Gigantisk organisation

Sulabh, som betyder bekväm, har vuxit till en gigantisk organisation med 15 000 anställda och en årlig omsättning på 125 milj kr.

Sulabh finns i dag i 17 delstater i Indien och även i Nepal, Sri Lanka, Bangladesh, Indonesien och är på väg att introduceras i Afrika. Man kan lugnt säga att Sulabh tagit det här

med toaletter och renlighet på allvar. På den indiska landsbygden har man dragit igång ett utbildningsprojekt som 1990 ska ha lärt ut grundläggande hygienregler till 400 000 människor. Sulabh har dessutom egna idrotts- och kulturarrangemang.

Egen forskning

Sulabh vore inte Sulabh om man inte också byggt upp ett eget forskningscenter; Sulabhs institut för teknisk forskning och utveckling i Patna.

Vid institutet, som ligger anslutning till en stor offentlig toalett, arbetar högt utbildade vetenskapsmän och vad de inte vet om toaletter är knappast värt att veta.

Laboratoriet är efter indiska förhållanden mycket modern utrustat; oscilloskop blinkar och mikroskopet står tätt. Vid en dator arbetar kemisten Santosh Singh med att analysera de senaste forskningsresultaten.

— Från toaletterna bredvid centret får vi ut 300 kilowatt per dag via vår biogasanläggning, en miljövänlig form av energi som är mycket användbar, inte minst på landsbygden, säger Santosh Singh.

Göder grönsaker

— Vi undersöker även gödningseffekten från förmultningskammarnas avfall, fortsätter Singh och visar rader av tomater, blomkål och ärtväxter som står i krukor uppe på forskningscentrets tak.

— Vi försöker komma fram till den optimala blandningen av jord och gödsel och vi har redan kommit en bra bit på väg, säger han och pekar på några grönsaker som är uppvuxna på toalettavfall och prunkar i solskenet.

Sulabhs grundare, Bideshwar Pathak, har kommit ett stycke på väg mot sitt mål; att befria Indiens latrintömmare, en uppgift många ansett som omöjlig. Men att det inte är lätt att förändra de invanda traditionerna har Pathak fått känna av mer än en gång.

— I början när vi byggde våra offentliga toaletter lade vi märke till att det fanns vissa anläggningar som muslimer vägrade att använda sig av, berättar Bindeshwar Pathak.

Hinduer, kristna och buddhister kom till våra toaletter, men inte muslimer.

— Vi kunde inte hitta någon rimlig förklaring förrän vi insåg att vi byggt toaletterna åt fel håll. Ingen rättrogen muslim gör sina behov vänd mot Mecka.

Men sen vi åtgärdat felet strömmade även muslimer till.

— Inga problem är så svåra att de inte går att lösa!

**Text: Staffan Wolters
Jan Sjunnesson**

Foto: Jörgen Runeby

Ruiner för framtiden

Sedan några år tillbaka arbetar en expertgrupp inom UNESCO:s regi på att sammanställa en lista över märkliga byggnader. En modern version av "världens sju underverk" men väsentligt mer omfattande. Antalet är idag 200, och man räknar med att komma upp till omkring 2000. Alla kulturer skall då finnas representerade.

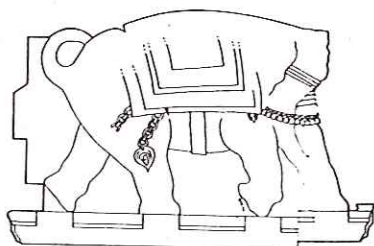
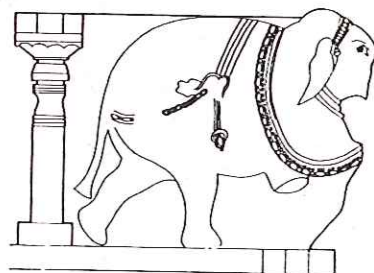
Ett land med många kulturer och många möjliga namn på listan är Indien. Ingen blir väl förvånad över att finna Taj Mahal bland de utvalda monumenten, men vad tänker man för övrigt satsa på? Nyligen träffades i Delhi representanter för flera asiatiska länder för att diskutera bevarandeproblematiken — för det är naturligtvis den allt snabbare förstörelsen av monumenten, som driver på arbetet — och från indiernas sida tog man då också upp Hampi och Fatehpur Sikri.

Hinduisk huvudstad

Hampi ligger i delstaten Karnataka, mellan de något större samhällena Hospet och Anagondi. Det var en gång centrum för Vijayanagar, ett hinduiskt imperium av väldig omfattning; det sträckte sig från Malabarkusten till Coromandel och från Deccan ner till halvöns sydspets. Det grundades i mitten av 1300-talet och bestod fram till 1565, då en muslimsk armé trängde in och tvang härskaren att fly och plundrade huvudstaden.

Det som idag finns kvar av det stolta Vijayanagar är således ruiner och enstaka bevarade tempel samt en del muslimska monument, som byggts efter erövringen. Men redan själva platsen har en stor attraktionskraft. För hinduerna är den identisk med Ayodhya, guden Ramas uppehållsort. Alltjämt vallfärdar tusentals pilgrimer till den klyfta där floden Tungabhadra flyter fram. Också floden har en plats i mytologin; det var här aphövdingarna härskade och Rama mötte Hanuman.

Det förekommer regelrätta utgrävningar i Hampi, och många kvinnor bär korgar med jord från de öppna schakten. Men ett väl så viktigt arbete utförs parallellt av ett team arkitekter och tecknare, som dokumenterar

Fragment av elefanter från Ramachandra-templet i Hampi.

allt det som ligger synligt på och ovanför marknivå. Surface archeology kallas metoden. Denna undersökning finansieras av Ford Foundation och leds av George Michell och John Fritz. Den har resulterat i en lång rad publikationer och en utställning, som Indien-året 1986 visades på Natural History Museum i New York och som kallades "Where Kings and Gods Meet".

Religiös och politisk makt

Michell och Fritz har naturligtvis också tagit annat material till hjälp för att få ett grepp om helheten, stadens funktioner då det begav sig. De urskiljer två zoner, en för den världsliga makten och en annan för religiösa riter huvudsakligen. Här finns nämligen ett av tempel dominerat område och ett annat med rester av stora öppna platser, tronhallar, processionsvägar och palats. Överlappningarna blir förstås särskilt intressanta: det var här de avgörande mötena skedde. Härskarna över Vijayanagar identifierade sig gärna med hjältekungen Rama, som i sin tur uppfattades som en inkarnation av guden Vishnu.

Som huvudstad i ett omfattande imperium rymde Vijayanagar flera minoriteter, framför allt grupper av jainister och muslimer, men huvuddelen av monumenten är förankrade i platsens ursprungliga, hinduistiska föreställningar. Och när man klättrar omkring bland de röda granitblocken känns dessa tankar inte alls främmande. Det är tvärtom så att detta mycket speciella landskap kräver en förklaring.

Hampi och Fatehpur Sikri — namn på världslistan

Från en av de högsta punkterna i terrängen, Matanga Hill, har man en hisnande utsikt över floddalen och ruinerna av Venkateshwara-templet. Från detta går pilgrimsvägen ner till stranden där en serie granitpelare ute i strömmen markerar platsen för en monumental bro.

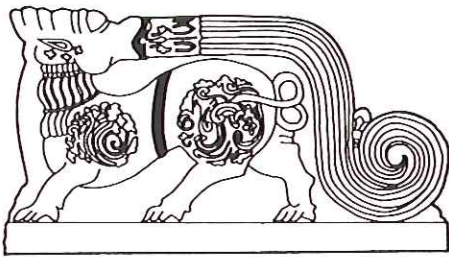
På andra sidan kullen finns bl a ett elefantstall och en luftig paviljong i två våningar, Lotus Mahal. Inte långt därifrån ligger Ramachandra-templet, härskarnas officiella kapell. Exteriörens skulpturer återberättar episoder ur Ramayana, och kring tempelgården löper en hög stenmur med nya bilder i relief: en ändlös procession av elefanter, hästar, soldater och danserskor, som tillsammans skall visa kungarnas makt.

Som bärnsten i solnedgången

Ett annat berömt tempel är Vittala. Här har skulptörerna tagit fram häpnadsväckande smäckra element ur det tunga stenmaterialiet. Vid solnedgången, i det sneda gula ljuset, framstår byggnaderna som skurna ur bärnsten.

Var det sådana estetiska upplevelser, som fick de muslimska trupperna att tveka? De gick hårt fram på andra håll och krossade bl a den stora stensulptur som identifierats som en Yoga Lakshmi Narasimha. Kring restaureringen av denna pågår sedan en tid tillbaka en het diskussion. Skall den förbli splittrad och fragmentarisk eller göras hel igen?

Frågan var en av de verkligt svåra som

Mytologiska djur från Ramachandra-templet, härskarnas officiella kapell.

ventilerades under ett par seminariedagar i Hampi hösten 1987, och som gällde bevarandeproblematiken i stort. Man gjorde jämförelser med restaureringen av Michelangelos Pietà i Peterskyrkan, som också krossades för några år sedan, men i fallet Yoga Lakshmi Narasimha är dokumentationen sämre, och stora delar måste nyttillverkas. De som förespråkar en rekonstruktion har emellertid starka argument; om bilden gjordes hel igen skulle den bli ett kultföremål för hundratusentals pilgrimer.

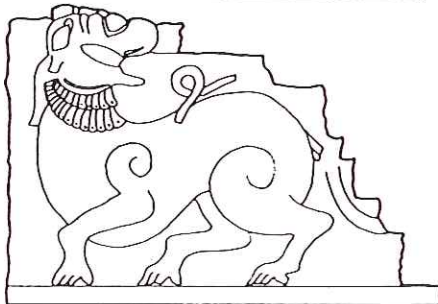
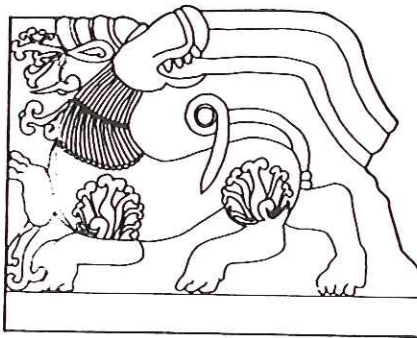
Fatehpur Sikri

Bara några år efter erövringen och förstörelsen av Vijayanagar etablerade Akbar ett nytt centrum för mogulväldet i Fatehpur Sikri. Akbar var förstas muslim — liksom sina förfäder, som kom från Kabul och Centralasien — men i den nya huvudstaden försökte han föra samman flera indiska religioner till en gemensam, synkretistisk. På samma sätt förenades i arkitekturen skilda drag till en helhet, som präglades av geometrisk stränghet och enkelhet. Flera av stensemästarna hämtades från Gujarat, men muslimska ingenjörer styrde planeringen.

Fatehpur Sikri ligger i Nordindien, cirka fyra svenska mil från Agra. Utefter vägen står alltjämt en serie milstenar, kos minar, som sattes upp under Akbars tid och som fortsatte hela den långa vägen upp mot Khyberpasset.

Om Agra skyddades av sin fästning var Fatehpur Sikri ingen strategisk punkt. Valet gjordes på andra kriterier; Sikri var en helig plats. Här uppehöll sig nämligen en sufier, Salim Chishti, som hade namn om sig att kunna uträtta ovanliga ting. Han anlätades framför allt av familjer som önskade söner. Till denna kategori hörde Akbar och hans drottning, som efter att ha konsulterat mirakelmannen verkligen födde en arvinge. Den lille prinsen kallades Salim efter helgonet och skulle i tidernas fullbordan styra Indien under namnet Jehangir, världserövaren.

Den nya staden byggdes således som en hyllning till Salim Chishti, men den har också uppfattats som ett "andra Versailles" — en praktfull, isolerad miljö där kejsaren effektivt

kunde kontrollera sin omgivning. För denna politiska förklaring talar fortsättningen. När Akbar 1585 fick problem vid den nordvästra gränsen flyttade han med sitt hov till Lahore, och stannade där. Fatehpur Sikri lämnades åt sitt öde och föll snabbt i ruiner. Bara något decennium senare omtalas den som en spökstad, besökt endast av kringströvande tigrar och schakaler.

Som huvudstad fungerade Fatehpur Sikri under enbart 14 år. En enda gång skulle den återfå sin politiska ledarroll. Det var då den persiske erövraren Nadir Shah här lät kröna sig till kejsare över Indien, sittande på påfågelnströmen som han tagit med sig från det plundrade Delhi.

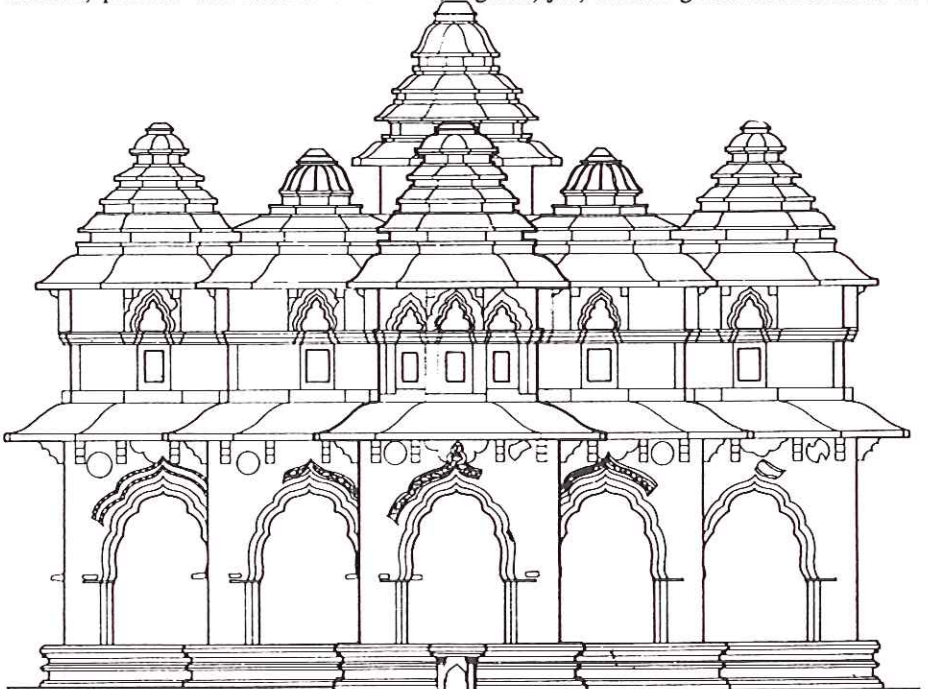
Om Fatehpur Sikri berättar en mängd arabiska, persiska och västerländska källor,

och det finns t o m ett par utomordentligt fina samtida bilder av staden som den sida i "Akbarnama"-krönikan över Akbars liv och verksamhet — som visar hur Akbar kommer tillbaka efter fälttåget till Gujarat 1573 och tas emot vid Elefantporten. Ändå är det märkvärdigt svårt att få en uppfattning om stadens funktioner och de olika byggnaderna.

Gåtan olöst

Hösten 1986 inbjöd man till ett tredagars symposium vid Harvard för att reda ut begreppen. Forskare från hela världen samlades, men *gåtan* Fatehpur Sikri förblev olöst. De flesta bidragen har senare publicerats tillsammans med ett rikt bildmaterial som ett specialnummer av den indiska kulturtidskriften "Marg". Och forskningen fortsätter. Ett viktigt underlag för vidare arbete har tagits fram av Attilio Petruccioli och hans arkitektelever i Rom, som svarat för noggranna uppmätningar och rekonstruktioner i form av ritningar.

Som byggnadsminne har Fatehpur Sikri samma kvaliteter som Hampi; här finns en scenografi som är både speciell och storslagen. Stadens profil bestäms av en stenås, som också gett anläggningarna deras substans. Samtliga byggnader är sammansatta av tunga block av röd sandsten — på ett undantag när. Det är Salim Chishtis egen grav, som utförts i vit marmor och med all den konstskicklighet som de indiska stensemästarna varit mäktiga. Skärmtaket, *chujja*, bärs upp av ormformade konsoler, som visar inflytande från arkitekturen i Gujarat, medan de genombrutna vägarna, *jali*, varierar geometriska mönster av

Lotus Mahal, en luftig paviljong i två våningar.

stor skönhet. En het dag — och de flesta dagar är heta i Fatehpur Sikri — kan både ögonen och huden känna svalka härinne.

Den vita paviljongen ligger på gården inne i den stora moskén, som muslimska gravar brukar göra, och många kvinnor går fortfarande hit för att be om söner och knyter små ulltrådar i stengallret. Här är funktionen lätt att förstå. Möjligen kan man fråga sig varför den monumentala entrén, Buland Darwaza, orienterats mot söder i stället för inåt staden och palatskvarteren.

För övrigt är det inte många byggnader som med säkerhet har kunnat identifieras. Senare fantasifulla benämningar har underkänts. Så är man nu tveksam till den paviljong som länge betraktats som Akbars tronsal, diwan-i Khass, och platsen för religiösa överläggningar. Man är däremot överens om vilken byggnad som tjänstgjorde som diwan-i Amm, för officella mottagningar, liksom om Daftar Khana och ett par av bostäderna.

En märklig omständighet är, att många av de inskrifter som borde förklara sammanhangen har tillkommit åren efter Akbars utflyttning. Det gäller exempelvis de ofta citerade stroferna från Buland Darwazas östra sida:

*"Och Jesus sade, och frid vare med honom,
en bro är världen
gå över den och bosätt dig inte där."*

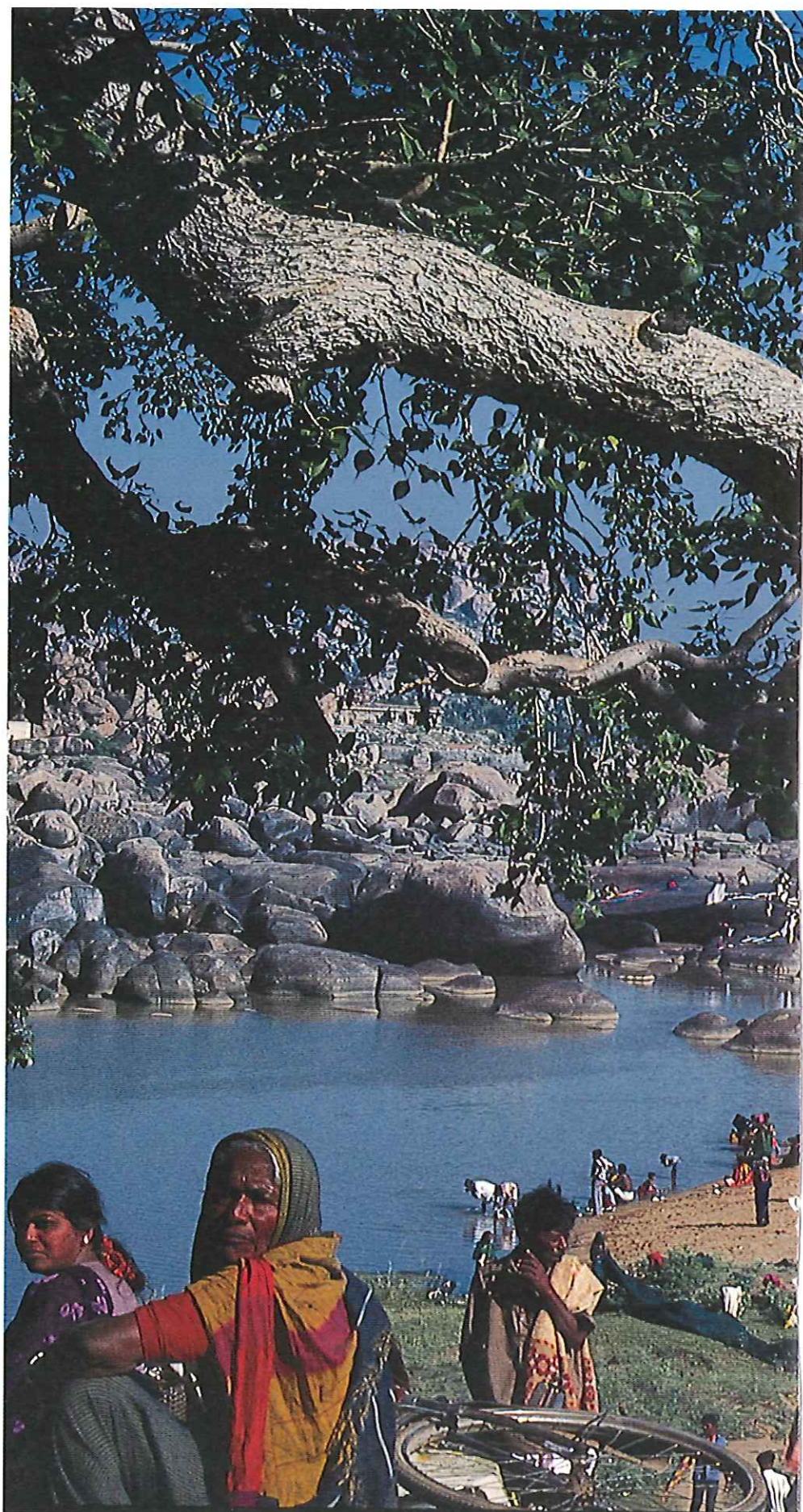
Filosofin bakom detta och andra uttalanden, som skrivits på muren, tycks stå i strid med byggnaderna själva och ambitionen att uppföra bestående monument. Den utgör också en instabil grund för ett bevarandeprogram.

Ruiner viktiga för framtiden

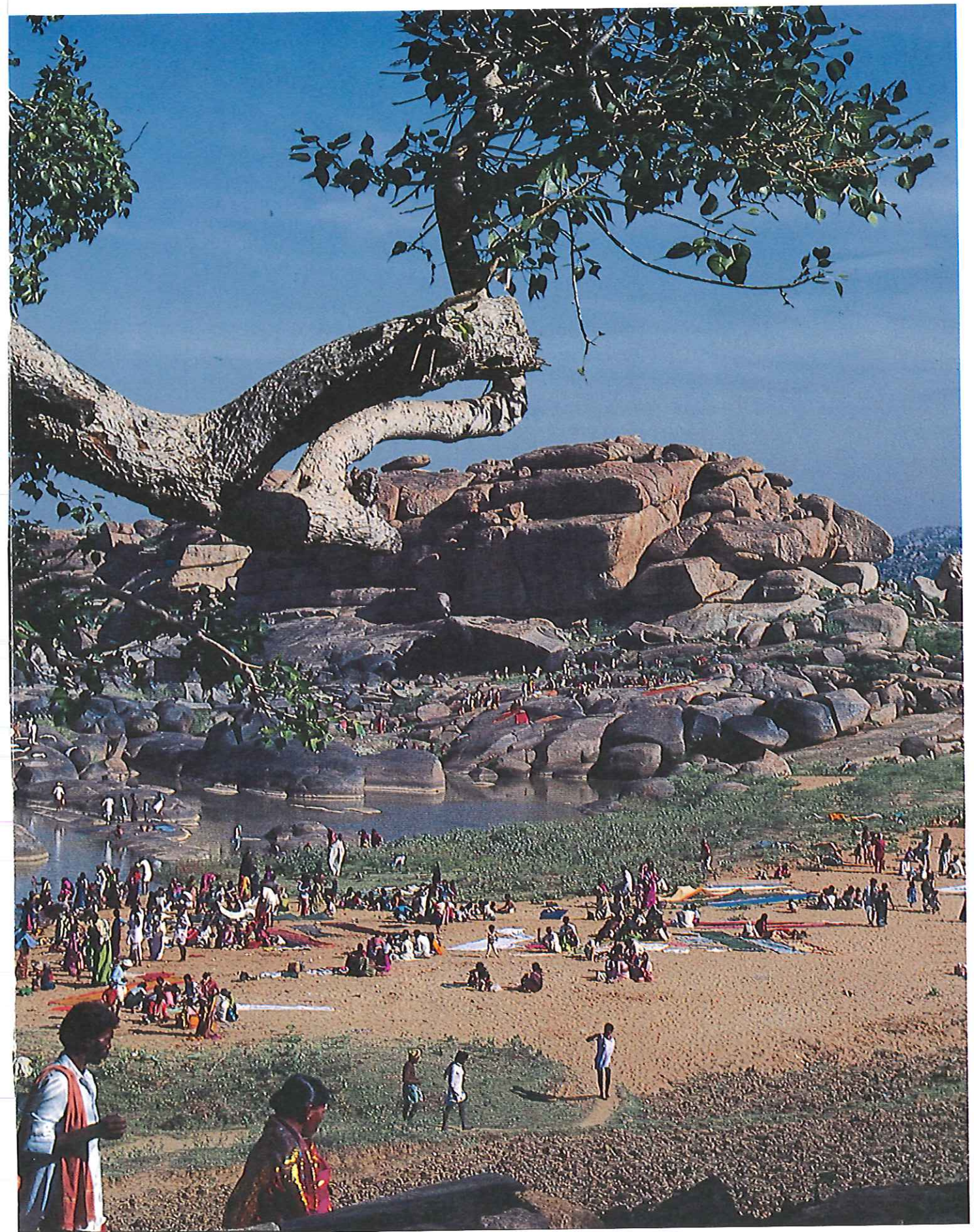
Byggnadsvården i Indien har naturligtvis ovanligt stora svårigheter att brottas med. Hur skall man kunna sätta av medel för långsiktiga projekt när den akuta situationen är så tvingande? Måste vi inte i första hand se till att människorna överlever?

Motsättningen är emellertid skenbar. Ju längre vi kommer i våra studier desto klarare ser vi sambanden; de existentiella problemen kan inte isoleras, människan är på alla sätt en del av sin omgivning. Indian National Trust for Art and Cultural Heritage, INTACH, som bildades 1984 har också på sitt program tagit upp regnskogarna i Western Ghats likaväl som de historiska städerna i Rajasthan, som påverkas av ökenspridningen. Även ruinhögarna, har det visat sig, ger viktiga kunskaper för framtiden.

Sten Åke Nilsson
Konsthistoriker i Lund

Vijayanagar har fortfarande stor attraktionskraft och tusentals pilgrimer vallfärdar till floden T...

ngabhadrā.

FOTO: STEN ÅKE NILSSON

Valet i Tamil Nadu: *Svidande nederlag för 'Congress'*

... that's the standby helicopter for the victory celebrations...

Den 21 januari hölls val till delstatsparlamenten i Tamil Nadu, Mizoram och Nagaland. Valen emotsågs med stor spänning eftersom de skulle kunna visa vart valvinden blåser inför de förestående allindiska valen till Lok Sabha under 1989. I Tamil Nadu segrade dock det "gamla" dravidiska framstegspartiet, DMK, medan Kongresspartiet vann i de andra betydligt mindre och av stamfolk dominerade delstaterna.

Det "gamla" DMK fick totalt drygt 140 av de 234 mandat, medan MGR:s parti Anna DMK, lett av filmstjärnan Jayalitha, fick 27 mandat. Kongresspartiet tog endast 26 mandat. Resten av platserna fördelades mellan ett antal småpartier.

Att återta en förlorad delstat

Kongresspartiet har varit mycket svagt i Tamil Nadu sedan förlusten i valen 1967 och efter det att dess store ledare i delstaten, Kamaraj, förlorade sin betydelse i partiet 1969, då Indira Gandhi gjorde upp med det gamla gardet. Den tamilska nationalistiska rörelsen, DMK, har helt dominerat delstatspolitiken. Kongresspartiet har varit så litet och obetydligt att det valt att ingå olika allianser med DMK-ledare, främst MGR, som gett viss stöd på nationell nivå, och i gengäld fått styra delstaten utan inblandning utifrån.

Efter MGR:s död och den strid som utbröt om makten i hans parti Anna DMK, trodde sig Kongressen ha en stor möjlighet att komma tillbaka i Tamil Nadu. Rajiv Gandhi har gjort flera omfattande turnéer i staten, och den lokale ledaren Mooppanar, tillika storgodsägare från Tanjavur, har uttalat sig mycket optimistiskt i förväg. Andra har dock haft sina tvivel och förordat en allians med Jayalitha.

Styrkan i den tamilska rörelsen

Vad valet framförallt visar är att Tamil Nadu är "tamilernas land". MGR:s regeringstid har inte försvagat tamil-rörelsen som helhet. Det gamla välorganiserade DMK,

har fortsatt att fungera med partiavdelningar, fackföreningar och läsklubbar runt om i delstaten, och vid varje tidigare val också varit den viktigaste motståndaren till MGR:s utbrytarparti. Det är helt enkelt så att MGR:s personlighet för en tid har övertrumpat allt annat ledarskap. När han nu är borta är det betydligt bättre organiserade DMK som återtagit makten.

DMK har också i valet drivit viktiga tamilska frågor som språkfrågan och stödet till tamilerna i Sri Lanka.

Mizoram och Nagaland

Bättre gick valet alltså i dessa små delstater på gränsen till Burma. I båda har Kongressen nu en liten men klar majoritet i delstatsparlamenten och kan bilda regering. I Mizoram har Laldengas lokala parti därmed lidit en svår förlust efter de många årens guerillakamp för en självständig ställning inom den Indiska federationen. Efter drygt ett knappt års parlamentariskt arbete anklagas partiet för korruption och ineffektivitet och är splittat i olika fraktioner som ställt upp i valet. Kongressen har kunnat komma tillbaka tack vare denna splittring och kanske också tack vare en prestigevinst i samband med freds-uppgörelsen för ett och ett halvt år sedan.

I Nagaland har Kongressen vunnit trots inre splittring och starkt motstånd från NPC, Nagalands folkkonferens.

Valresultaten ger en antydning om Kongressens bräckliga ställning i stora delar av Indien. De fyra sydligaste delstaterna regeras av andra än Kongressen, liksom Väst-Bengalen.

Jag tror dock inte att det nybildade oppositionspartiet Janata Dal är tillräckligt starkt för att vinna det kommande allindiska valet, ens i allians med regionala partier som DMK och Telugu Desam och det stora kommunistpartiet DPI-M.

Filmstjärnan som blev politiker

Under det sista året har Tamil Nadu styrts av dess guvernör direkt under centralregeringen i New Delhi. Anledningen var den strid om makten som bröt ut efter chefsministern M G Ramachandrans död den 24 december 1987, mellan hans änka Janaki och hans forna älskarinna, filmstjärnan Jayalitha. Utbrytarpartiet All India Anna DMK var plötsligt oförmögert att regera efter förlusten av sin mycket patriarkala ledare.

Det började med M.G.R:s hjätteroller på film: Han tog från de rika och gav till de fattiga, och försvarade kvinnornas heder. Kring honom växte en kult och en rörelse av beundrarna. Han var också starkt engagerad i det dravidiska framstegspartiet, DMK, som under den legendariske Annadurais ledning började växa sig stark under 1950-talet. MGR och hans filmer kom också att spela en viktig roll i rörelsen för en tamilsk kulturell och politisk renässans.

DMK kom till makten 1967 efter den stora språkstriden (som handlade om att hindi ensam skulle bli huvudspråk i hela Indien). Annadurai var bara chefsminister i ett par år innan han hastigt rycktes bort. Han ersattes av sin närmaste man Karunanidhi, en annan av veteranerna. I början av 70-talet kom det till en öppen brytning mellan honom och MGR, vilket resulterade i bildandet av utbrytarpartiet Anna DMK. I valet 1976 vann detta parti en jordskredsseger som förde MGR till makten. En av stridsfrågorna var alkoholpolitiken där Karunanidhi stod för fri försäljning och MGR för det i Tamil Nadu sedan 50-talet inrättade totalförbudet.

Folklighet

Det var kanske inte så värst märkliga saker som MGR åstadkom under sin regeringstid. Trots allt bestod samhällsordningen tämligen ograverad. MGR företrädde en radikal folklig ideologi om den lille mannens rätt. Det mesta var stora tal och symboliska aktioner. Men folk hade fördrag med honom, till och med när han efter några år släppte spriten fri igen. Det var som om de uppskattade hans goda vilja och insåg att han trots allt inte var allsmäktig. Det viktigaste han gjorde var dock inte bara symboliskt. Han införde ett gratis middagsmål till alla skolbarn och deras småsyskon, ett viktigt bidrag till folkhälsan. Ett mått på MGR:s styrka var också det faktum att under hela hans regeringsperiod så var Kongresspartiet mer eller mindre i "malpåse" i Tamil Nadu, eller helt enkelt i koalition med Anna DMK.

Den normala politiken är en annan än filmhjältars gudomliga roll överförd på den politiska arenan och verkligheten. Tamil Nadu är nu kanske tillbaka i den situation där Karunanidhi började för tjugo år sedan. Enmanspartiet Anna DMK är i upplösning. Sagan om MGR är slut.

Staffan Lindberg

Ajit Roy

Rättorna lämnar Kongresskutan?

Alltmedan firandet av den Indiska republikens 39:e födelsedag närmar sig (26 januari) har den inre kretsen av koteriet kring Rajiv Gandhi fått andra och mindre glamorösa saker att tänka på. Kongresspartiets totala misslyckande vid de allmänna valen i Tamilnadu den 21:a januari har sammanfallit med nesan av den starka kritik som chefsministern Arjun Singh i Madhya Pradesh fått av Högsta domstolen, det fullständiga kaoset i Bihars politiska liv skapat av personliga motsättningar mellan höjdarna inom administrationen blandat med ursinnig maktkamp inom det nationella Kongresspartiet. Det är tydligt att det finns tillräckligt med problem för att ge Rajiv Gandhi och hans närmaste förtroga huvudvärk.

Rajiv Gandhi hade räknat med att återvinna delstaten Tamil Nadu till Kongresspartiet som förlorade delstaten till DMK för 22 år sedan. Filmhjälten M G Ramachandrans död för ca ett år sedan hade fött detta hopp hos Rajiv Gandhi. Under alla dessa år hade Kongresspartiet fått spela andrafiol efter DMK och senare AIADMK. Faktum är att rädslan som Kongresspartiet kände för att stöta sig med den popularitet som den förre matinéidolen åtnjöt fick dem att posthumt ge honom Indiens främsta utmärkelse: medaljen "Indiens juvel", detta trots att hans namn överallt förknippas med korruption och inkompetens, utom möjligen hos hans filmfans.

Efter MGR:s död började Rajiv Gandhi sina förberedelser för att äntligen vinna tillbaka delstaten. Först lyckades han splittra AIADMK i två rivaliserande fraktioner var och en ledda av de två kvinnor vilka båda gjorde anspråk på MGR:s kärlek — Janaki, hans hustru, och Jayalalita, som inte bara spelat hjältinnans roll mot MGR i några filmer utan även hävdade att relationen med MGR hade en privat sida. Därefter installerade Rajiv Gandhi en mycket lojal byråkrat som guvernör och satte delstaten under presidentstyre, dvs centralstyre i 12 månader för att kunna använda centraladministrationen i Kongresspartiets valförberedelsesyften. Under denna period besökte Rajiv Gandhi Tamilnadu 10 gånger och spenderade betydande belopp på statens bekostnad uppenbarligen för att bli populär bland massorna och skapa entusiasm för Kongresspartiet.

Resultatet blev dock ett misslyckande: man får bara 25 mandat att jämföra med DMK:s

147 mandat. Det betyder att Kongresspartiet förlorat 2 mandat. Tillsammans med sina koalitionspartners har DMK fått 2/3 majoritet. Denna felkalkyl från Kongresspartiets sida har grusat förhoppningarna att få ett fotfäste i södern. F.n. är även de tre övriga viktiga delstaterna i södern styrda av andra partier än Kongresspartiet.

En viktigare konsekvens av valutgången i Tamilnadu är dess troliga effekt på Rajiv Gandhis grepp om Kongresspartiet. Efter att ha kommit till makten strax efter sin mors tragiska död för fyra år sedan och då med stöd av en överväldigande majoritet har sedan Rajiv Gandhi misslyckats med att föra sitt parti till seger i något av de allmänna valen som hållits i de viktigare delstaterna. Samma förhållande gäller i majoriteten av de fyllnadsval som hållits.

Även om det visar sig att valen i de två små stamfolksdelstaterna i nordöst, dvs Nagaland och Mizoram, där val hållits samtidigt med valet i Tamilnadu, kommer att ge Kongresspartiet marginella framgångar så har valet i Tamilnadu demonstrerat Rajiv Gandhis oduglighet som röstfiskare. Detta kan komma att innebära att "rättorna" i Kongresspartiet nu "lämnar det sjunkande skeppet" särskilt med hänsyn till att de nationella Lok Sabha valen skall hållas inom mindre än ett år. Den närmaste tiden kommer säkert att bli dramatisk.

Kongresspartiets image har fått ytterligare törnar genom en del andra händelser. Som tidigare nämnts så har chefsministern i Madhya Pradesh Arjun Singh tillkännagivit sin avgång på grund av att Högsta domstolen beordrat en undersökning av de sedan länge framförda anklagelserna mot honom att han misskött hanteringen av en stor summa pengar insamlade för välgörenhetsändamål.

Vallöftet att ge en stark regeringsmakt som Rajiv Gandhi outtröttligt predikade i Tamilnadukampanjen klingar alltmer ihåligt när man betraktar de politiska förhållandena i Bihar, där Kongresspartiet sitter vid makten. Delstatsparlamentets talman, guvernören och chefsministern — alla kongressmän — har varit inblandade i en öppen konflikt vilket resulterat i att starka krav på samtligas avgång rests från deras egna partivänner. Två händelser har ytterligare minskat folkets förtroende för Kongresspartiet och vållat bestörtning bland intellektuella. Det första

var den våldsvåg utan motstycke som följde på det brutala mordet av en maffialedare i Vijaywada, Andhra Pradesh, som tillika var kandidat för Kongresspartiet. Den orgie i mord som svepte över ca 30 kuststäder i Andhra Pradesh organiserades och leddes av Kongresspartiets utsända gorillor. Det hela ledde till förluster i människoliv räknat i dussintal samt matriella förluster i miljorklassen.

Kort efter dessa händelser så angrep gangsters utsända av Kongresspartiet brutalt en gatuteatergrupp mitt under pågående föreställning i utkanterna av huvudstaden. Av gruppens medlemmar som bestod av såväl kvinnor som män så mördades Safdar Hashmi, skådespelare och intellektuell, medlem av CPI(m). Händelsen har skapat en omfattande omvärdering bland intellektuella över hela nationen oberoende av politisk hemvist.

F.n. befinner sig Kongresspartiet på ret-rätt. Oppositionen har dock knappast något att förhäva sig över. De senares uppträdande under Tamilnaduvalen har varit ganska cyniskt. V.P. Singh vars främsta argument mot Rajiv Gandhi varit korruptionsanklagelser har energiskt kampanjat med M Karunanidha, DMK-ledaren, kanske den enda indiska chefsminister som officiellt, av en undersökningskommission ledd av en domare från högsta domstolen, förklarats skyldig till en serie korruptionshandlingar. På samma sätt har CPI(m) uppträtt när man i sin kampanj inför de kommande Lok Sabhavalen gjort nationalitetsfrågan till sitt huvudämne och samtidigt ingått teknisk valsamverkan med DMK och Muslim League — DMK som fortfarande driver frågan om Tamilskt självstyre och Muslim League som öppet förfäktar separatism. Även om situationen kräver att koncentration riktas mot Kongresspartiet för det hot som de representerar mot hela den demokratiska processen i indiskt politiskt liv så kan ändå inte CPI(m)s samarbete med DMK och Muslim League försvaras.

Ajit Roy

Calkutta den 23 januari 1989

Översättning: Thomas Arvidsson

Pendel pendel

på väggen där...

Det blåser nya vindar på Sida, vårt statliga ämbetsverk för bistånd till utvecklingsländerna, konstaterade SYDASIEN i nr 1/87. Då krävde den allmänna samhällsutvecklingen, att Sida anpassade sig till "det moderna tjänstemannasamhället", i klartext att man i ökande utsträckning använder sig av konsulter för att administrera biståndet.

Har biståndet på mottagarens villkor glidit över till att bli ett bistånd på givarens villkor? Hur tolkar man i dag på Sida målen för sin verksamhet? *Christian Andersson* samtalar bl a om detta med generaldirektör *Carl Tham*.

På 60-talet styrde och ställde biståndsgivarna rätt mycket med sina mottagarländer och på 70-talet kom "bistånd på mottagarens villkor". Under 80-talet var vi tillbaka till att ställa krav på biståndsmottagarna. Nu är det snart 90-tal och Du talar om att vi måste ta hänsyn till mottagarländernas prioriteringar. Är vi tillbaka till 70-talets inställning? Är det ständiga cirklar i biståndspolitik?

Ja, det kanske det är, i viss mån, men jag skulle vilja säga, att vi både vill ställa krav och följa mottagarländernas prioriteringar. Vi måste ställa vissa krav när det gäller den allmänna ekonomiska politiken. Vi måste ställa krav på deras egna satsningar. Det går inte att med bistånd bara driva en viss verksamhet utan att mottagarlandet också är berett att satsa några resurser på detta. Terminologin "på mottagarens villkor" innehåller ändå en väldigt viktig sanning, nämligen att biståndet måste anpassas efter mottagarlandets förutsättning och politik. Vi kan inte med biståndet ändra och styra och ställa i mottagarländerna, utan de måste själva formulera sin politik.

Men vad är då skillnaden mellan debatterna på 60-, 70- och 80-talen, när man betonade vår relation till mottagarländerna så olika?

Det är många skillnader. Vi var väl alla, både här i Sverige och i många u-länder, mera optimistiska på 60- och 70-talen. Nu ser vi tydligare, att bistånd som ska vara utvecklingsbistånd — inte främst humanitär hjälp, utan utvecklingsbistånd — det måste sättas in i ett sammanhang, där det också drivs en något så när utvecklingsfrämjande ekonomisk politik. Det är väl en lärdom som vi har dragit av de senaste tio, femton årens utveckling i Afrika.

Men det här sa man ju redan i början av 70-talet: att de svenska biståndsinsatserna måste integreras i mottagarländernas utvecklingspolitik, för annars skulle det väl aldrig bli någonting av dem?

Ja, det är riktigt...

Det använde man då som motargument mot de som hävdade, att vi skulle satsa på biståndsprojekt med en egen svensk flagga!

Ja, insatserna måste integreras i mottagarländernas politik. Jag vill inte påstå, att jag här har upptäckt några nya, sensationella saker. Jag försöker mera understryka vissa element, som jag tror vi alla varit överens om väldigt länge, men som inte alltid hamnar i förgrunden.

Men då tyckte många, att man betonade

mottagarländernas egna prioriteringar alltför mycket. Kritikerna talade om "checkbistånd" och om ansvarslöshet från svenska biståndsmyndigheters sida.

Jo, men som jag sa: det är ett "både och". Vi måste ha en klar föreställning om vad mottagarländerna eftersträvar i den ekonomiska politiken. Vi kan också ställa vissa krav i det avseendet, särskilt om vi går in med valutastöd och importstöd. Det är ju vad Sverige gör just nu, när vi stöder de här ländernas så kallade anpassningsprogram. Men vi vill samtidigt betona, att ska olika verksamheter lyckas, t ex på hälsoområdet, så måste det göras en viss satsning från mottagarlandet och det måste vara någon form av ansvarstagande också av de människor som är berörda.

Om nu — åtminstone under de närmaste åren — det svenska biståndet mycket kommer att bestå i rena överföringar för att hjälpa de här anpassningsprogrammen, som Du kallar det... ekonomiska åtstrammingspaket är det väl snarare frågan om... om det är så, vad är det för typ av dialog vi kan ha? Vad är det för villkor vi kan ställa, när det gäller t ex att försöka styra biståndet till de fattigaste eller till folkligt deltagande, som ni pratar så mycket om?

Ja, vi försöker ju bl a att underlätta den här nya ekonomiska politiken genom att ge resurser för de sociala sektorerna, utbildning och hälsovård och liknande insatser. Då måste vi ju kräva, att det sker någon lokal insats, t ex när det gäller lokala löner. Vi måste också se, att det finns en lokal anknytning t ex när det gäller vattenprogram.

"Folkligt deltagande", gäller det fortfarande?

Ja, det gäller i hög grad för ett sådant område som vatten. Erfarenheterna har ju visat, att stora vattensystem, som förutsätter hundra procentigt underhåll från statsmakterna, inte fungerar i länder som har en mycket svag och bräcklig statsmakt. Ska vattensystem fungera måste de vara lokala, och de måste bygga på att de människor som

har behov av vattnet också har ett ansvar för brunnarna.

Men det måste väl ändå vara så, att den sociala sidan av biståndet, önskemålen om att det verkligen ska gå till de fattigaste eller att man ska ha deltagande från de berörda, försvagas när det bara rör sig om transfereeringar, överföringar, till ett annat lands åstrammingsprogram eller budgetstöd?

Vi hjälper dem att importera saker som de behöver för att öka sin produktion. Vi talar ju nu väsentligen om Afrika; det finns ju mycket annat bistånd också. Men om vi talar om Afrika, så är ju Afrikas kris i stor utsträckning en produktionskris. De här programmen går ut på att öka produktionen framförallt i jordbruket, men också i industrin. Det är ju självklart, att det i högsta grad är viktigt för de fattiga och de arbetslösa och för de som har för litet pengar för att köpa mat och för jordbrukare, som får bättre betalt för den mat de säljer. I och med att man får en ökad produktion så blir det ju i högsta grad någonting som kan hjälpa de fattiga.

Jag vill inte alls se det här som någon motsättning, utan jag ser det som en förutsättning för att man på både kort och lång sikt ska få bättre villkor för de fattiga. Däremot tror jag inte, att vi kan ha framgång med att bedriva ett effektivt bistånd som når de fattiga, om det inte finns en vilja i ett lands ledning att också stödja de fattiga.

Men Du har ju själv sagt, att i Bangladesh finns inte den viljan. Ändå fortsätter biståndet?

I Bangladesh är det en mycket svår situation. Där kan man väl säga, att det bistånd som Sverige nu bedriver nästan är ett slags experiment. Det går i väldigt stor utsträckning ut på just att engagera de fattigaste grupperna. Det förutsätter då ganska stora insatser från biståndsgivaren. Jag tycker, att det är ett väldigt intressant försök. Det är klart, att Bangladesh har också en katastrofsituation och Sverige kan ju inte av humanitära skäl undvika att stödja Bangladesh i de svåra katastrofer, som drabbat landet. Men detta katastrofbistånds utvecklingseffekt på lång sikt är ju inte så stor.

Men är det fortfarande meningsfullt, att lämna utvecklingsbistånd till Bangladesh?

Ja, jag tror det är meningsfullt att fortsätta de projekt som vi driver där med sikte på att åstadkomma en lokal mobilisering. Vi vill pröva om man är villig att i detta till många delar feodala system acceptera den typ av social förändring, som det skulle innebära. Det är för tidigt att säga, att det inte går.

Men det där att göra allting själv är väl inte alltid bra, även om det ser bra ut på pappret och ger snabba resultat?

Det är inte alltid bra, nej. Det är väl ett av

biståndets fundamentala problem, att vi som biståndsgivare — Sveriges riksdag, regering, enskilda organisationers medlemmar — helst vill se snabba resultat. Vi vill kunna säga till dem som betalat biståndet: "Se här! Det här har vi åstadkommit!" Det är vad biståndsgivaren förväntar sig. Men verkligheten är annorlunda. För det första tar det oerhört lång tid. För det andra så är det kanske inte det omedelbara resultatet som är det viktigaste, utan det viktigaste är att man bidrar till en process, som på lång sikt skapar en stabil verksamhet. Och det är inte heller alltid lätt att se. Det kan ju t o m vara så, att någonting som omedelbart förefaller att vara ett misslyckande på lång sikt är framgångsrikt.

Men det där vet Du ju inte; det är bara något som Du hoppas!

Det är alldeles riktigt. Men det jag vet är, att utveckling alltid tar lång tid. Det tror jag faktiskt är en kunskap, som ingen som har sysslat med utveckling kan bestrida.

Är det så, att biståndet måste vi ge, oberoende av resultatet?

Den svenska statens utgifter för sjukvård, utbildning och omsorg kontrolleras i sista hand av skattebetalarna, inte bara indirekt — genom parlament och massmedier — utan också direkt genom våra egna erfarenheter. Skattebetalarna är också konsumenter. Till och med försvaret, som aldrig använts och vars egentliga syfte är att det inte heller ska komma att användas, kontrolleras av konsumenterna genom den allmänna värnplikten och utbildningsorganisationens lokala anknytning. Ingen statlig verksamhet kan i längden förbli opåverkad av konsumenternas inställning.

Biståndet, som numera uppgår till omkring 11 miljarder om året, lyder helt andra lagar. Konsumenterna finns inte i Sverige utan på betryggande avstånd i Afrika, Asien och Latinamerika. Hur de ser på biståndet har ingen som helst betydelse i debatten. Över huvud taget har biståndets resultat liten betydelse i den svenska debatten.

Biståndet lyder under ett *utbetalningsmål* — en procent av bruttonationalinkomsten — oberoende av konkreta resultat. Detta utbetalningsmål bekräftas varje år av riksdagen under stor enighet. Inte heller skattebetalarna bryr sig nämnvärt om resultatet. Är efter år låter Sida Statistiska Centralbyrån konstatera, att en bred majoritet av tillfrågade anser, att det statliga biståndet till u-länderna är lagom stort eller bör öka. Ändå vet de tillfrågade förmodligen varken vad biståndet kostar eller vad det åstadkommer.

Den rimligaste tolkningen av biståndet är, att det är en moralisk plikt, en legitimering av en i globalt sammanhang utomordentligt hög svensk konsumtionsnivå. *Det är gåvan som är det viktiga, inte resultatet.* Det är inte ens

Nej, det tycker jag vore felaktigt. Det är alltid en sorts balansgång. Men när vi bedömer resultaten måste vi ha klart för oss, att det tar lång tid och att det viktigaste är att sätta igång en process.

Men varför får utomstående intrycket, att Sida ständigt söker nya mål, nya slagord, nya metoder, som kommer och går i ett ständigt kretslopp?

Det är inte sant! I den mån det sätts upp nya mål är det i allmänhet riksdagen som gör det. Jag har många gånger varnat för att överlasta biståndet med nya uppgifter och alltför många ambitioner. Jag tycker snarare att vi försöker åstadkomma en större realism. Däremot är det sant, att diskussionerna kring utvecklingsproblemen ofta går i cirklar. Det beror på att det är samma problem, och att det är väldigt komplexa problem. Man prövar och återkommer och prövar och återkommer. Det är en process.

Christian Andersson
reporter på Dagens Eko

särskilt anmärkningsvärt, att stora delar av biståndet ligger kvar på ett konto på Riksbanken i form av en så kallad reservation, eftersom det ibland är svårt att göra av med pengarna.

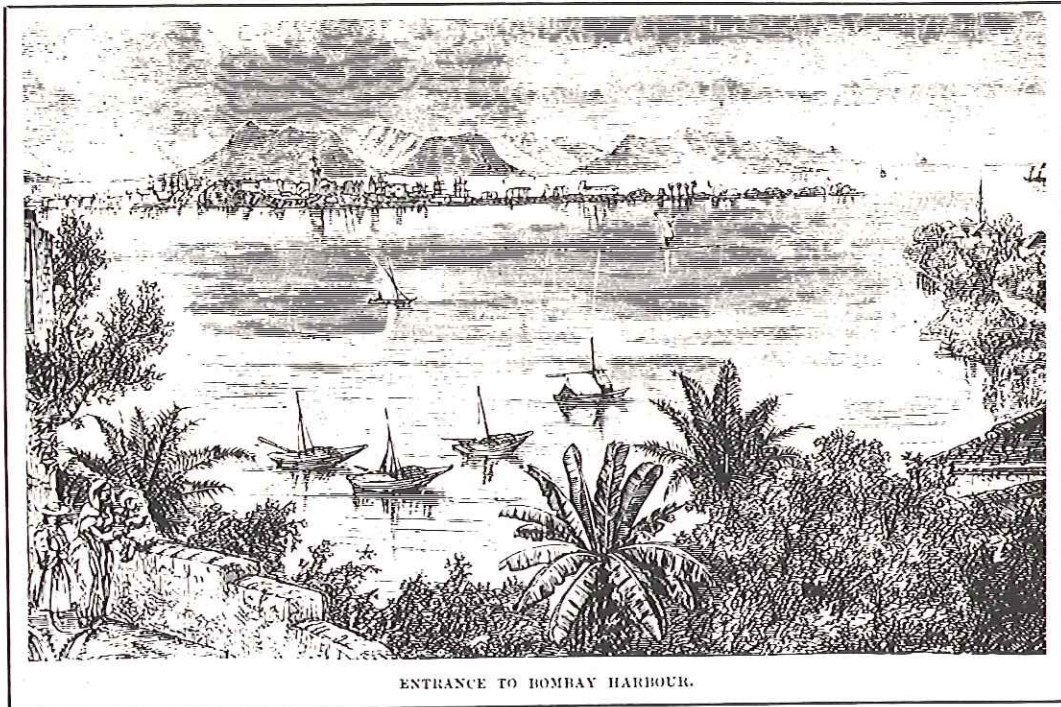
Ett tecken på att detta är en riktig tolkning av biståndets egentliga mening är, att biståndsmyndigheten Sida åläggs samma tvåprocentiga besparingskrav som andra myndigheter, trots att verksamheten varje år expanderar både kvantitativt och kvalitativt. (Nya s k "mål" tillförs: t ex miljö, kvinnor, fattiga.)

För biståndsmyndigheten Sida innebär detta närmast en oldidlig situation, vilket framgår ganska tydligt om man plöjer igenom några årgångar av personaltidningen SIDA-INSIDE. Problemet är ganska speciellt i svensk förvaltning: år efter år konstaterar den ansvariga myndigheten misslyckanden, som ingen bryr sig om. Misslyckandena får i alla fall inga negativa effekter på anslag och ambitionsnivå. Tvärtom! Det flyter bara in mer pengar och större ambitioner! Myndighetens egen lösning på detta mycket egendomliga dilemma är en flykt in i framtiden. "Idag vet vi vad vi gör för fel, och imorgon ska det bli ändring! Lösningen ligger bakom hörnet!"

Nu sätter dock både fantasi och utvecklingsteori sina gränser för flykten in i framtiden. Myndighetens retorik tar sig snarare formen av en pendel, som drivs av behovet av ständig rörelse bort från dagens misstag. Den viktigaste retoriska pendlingsrörelsen rör sig mellan begreppsparat *bistånd på mottagarens villkor* och *givaransvar*.

Vartåt svänger pendeln idag? Hur kommer 90-talets statliga svenska bistånd att se ut?

Engelsk ornitolog grundade Kongresspartiet?

A.O. Hume var brittisk ämbetsman i det koloniala Indien. Han hade många intressen som emellanåt sammanföll, berättar Stig Toft Madsen om en av den indiska ornitologins pionjärer. Han var dessutom spiritist och han anses ha tagit initiativ till att bilda Kongresspartiet.

I januari 1875 lämnade "Clyde", en gammal kanonbåt, Bombays hamn för att kartlägga ögruppen Laccadiverna. Ombord var A.O. Hume, britt med tjänst i Indian Civil Service.

På resan hade Hume rikliga möjligheter att odla sitt intresse för ornitologin. Med rätta räknas han som en av de fyra stora bland de tidiga ornitologerna i det Brittiska Indien.

Hume grundade år 1872 tidskriften *Stray Feathers* som han redigerade till 1888. Redan 1869 publicerade han en bok om fåglar, men hans magnum opus blev aldrig utgivet: en av hans tjänare sålde hans efterlämnade anteckningar i basaren, för att användas som omslagspapper. Resan till Laccadiverna trycktes emellertid i *Stray Feathers* år 1876. (Se separat artikel).

Ämbetsmannen

Hume föddes 1829 och levde till 1912. Hans karriär i Indian Civil Service förde honom vida omkring i det Brittiska Indien.

Han var en tid landshövding i Etawah distriktet. Enligt ett litet inlägg av Latha Nair i *Indian Express* används fortfarande hans tjänstebostad från 1853. Inlägget slutar:

"Sittande under det åldriga bunyan-trädet, njutande av våren när den är som bäst, medan de sneda solstrålarna lyser upp ringblommorna, luktärter, penséer och rosor, iakttagande ekorrar som jagar varandra från gren till gren med häpnadsväckande energi, och skyddande mitt huvud mot fågelspillning, fantiserar jag om att här satt kanske A.O. Hume för lite mer än hundra år sedan och gjorde utkastet till stadgar för Indian National Congress, Kongresspartiet."

Denna romantiska bild av Hume passar bra in på den gängse uppfattningen av honom: han anses inte enbart vara den indiska ornitologins fader, utan anses också vara Kongresspartiets fader.

Indian National Congress grundades i december 1885 av 72 politiskt aktiva indier

med aktivt stöd ifrån Hume. Varför hjälpte ämbetsmannen och britten Hume de tidiga indiska nationalisterna med att bilda en sammanslutning, som i längden utgjorde ett hot mot det brittiska väldet i Indien?

Politikern

Enligt myten om Hume och om hans roll när Kongresspartiet grundades, önskade Hume att ge respektabla och välutbildade indier ett forum genom vilket de kunde uttrycka sina krav och önskemål gentemot kolonialmakten. Ett sådant forum skulle kanalisera frustrationer och omstörtande impulser, och fungera som ett språkrör för massorna gentemot myndigheterna. Kongresspartiet skulle alltså fungera som kolonialmaktens säkerhetsventil.

Hume blev, påstås det, övertygad om nödvändigheten av en sådan säkerhetsventil efter att i Simla år 1878 ha läst sju volymer med hemliga rapporter. Dessa rapporter baserades på upplysningar från 30 000 informatörer

och visade att ett våldsamt uppror mot kolonialherrarna var nära förestående. För att undgå ett sådan katastrof beslutade Hume i samråd med vice-kungen, Lord Dufferin, år 1884 att etablera säkerhetsventilen i form av Kongresspartiet.

Spiritisten

I en nyutkommen bok som heter "India's Struggle for Independence", har Bipan Chandra och hans kollegor på Jawaharlal Nehru universitet i New Delhi gjort en bländande och övertygande uppgörelse med den gängse uppfattningen av hur Kongresspartiet grundades.

På grundval av en inträngande studier av arkivmaterial påvisar Bipan Chandra, att Hume i Simla överhuvudtaget inte hade tillgång till några hemliga rapporter. Hume var år 1878 avdelningschef på skattemyndigheten i Simla, medan underrättelsetjänsten och dess papper låg i Delhi. Hemliga polisen hade för övrigt inte heller några 30 000 anställda, endast några hundra.

Var kom rapporterna ifrån, och vilka var de 30 000 informatörerna, som Hume har nämnt i en odaterad anteckning, och som hans levnadstecknare byggt vidare på?

År 1881 hade Hume kommit under Madame Blavatskys inflytande. Enligt denna dam, som grundlade det Teosofiska Samfundet, styrdes världens gång i verkligheten av ett hemligt broderskap av upplysta mahatmor. En av dessa, mästaren Koot Hoomi, kommunicerade med Hume genom Madame Blavatsky. Koot Hoomi hade sina upplysningar från 30 000 anhängare spridda runt omkring Indien. För övrigt var han som andra mästare kapabel att uppfånga samtal och signaler var som helst och när som helst. Det var detta hemliga broderskap som hade meddelat Hume att ett uppror var nära förestående. De ville hjälpa Hume och britterna att förebygga det,

År 1881 hade Hume kommit under Madame Blavatskys inflytande. Enligt denna dam, som grundlade det Teosofiska Samfundet, styrdes världens gång i verkligheten av ett hemligt broderskap av upplysta mahatmor.

liksom de år 1857 hade räddat britterna från det stora Sepoy-upproret.

Till vicekungen

Hume vidarebefordrade dessa vitala upplysningar till Lord Ripon, vicekungen, år 1883 och 1884, och han kunde för övrigt upplysa om att det hemliga sällskapet också försökte påverka drottning Viktoria att förlänga Ripons ämbetsperiod.

Hume försökte på samma sätt övertyga Lord Ripons efterträdare, Lord Dufferin, om att ett uppror var nära förestående, men Dufferin var avvisande. Dufferin och andra ämbetsmän stödde därför inte Humes försök att organisera ett indiskt politiskt parti. De såg det inte heller som en säkerhetsventil, utan som ett hot.

Idén om att Hume, vicekungen och indiska nationalisterna tillsammans skapade en säkerhetsventil i form av Kongresspartiet är därför en myt, som emellertid accepterats av historiker och politiker av alla inriktningar.

Om de indiska Kongressledarna inte ingick en allians med regeringen för att förhindra ett uppror, vilken roll spelade Hume i så fall? Enligt Bipan Chandra utnyttjade nationalisterna helt enkelt Hume för att avleda uppmärksamheten. Hume var en känd engelsman som talade för indiernas sak: genom att använda honom som staffagefigur fick nationaliströrelsen ett mindre hotande intryck. Därigenom ökades möjligheterna att undgå repressalier från staten.

Jag vill tillfoga att Hume å sin sida försökte pressa Ripon och Dufferin genom att hänvisa till en större och mera hemlighetsfull byråkrati än den brittiska, men Dufferin lät sig tydligen inte överrumplas av detta knep.

Var Hume då bara en urspårad och lättrogen fantast? Jag har dessvärre inte tillgång till hela hans livshistoria, och framför allt inte till Wedderburns biografi. Men det är

helt klart att Hume verkligen önskade en politisk och administrativ reform.

På en av Laccadiv-atollerna, Betra-Par, såg och sköt Hume två bruna skogsugglor; och om dessa berättar han en historia som antyder att hans hållning till kolonialstyret inte var helt okritisk. På sina många resor hade han lärt sig ett och annat om hur det brittiska styret egentligen fungerade på gräsrotsnivå — och uppe i kokospalmerna. (Se separat artikel).

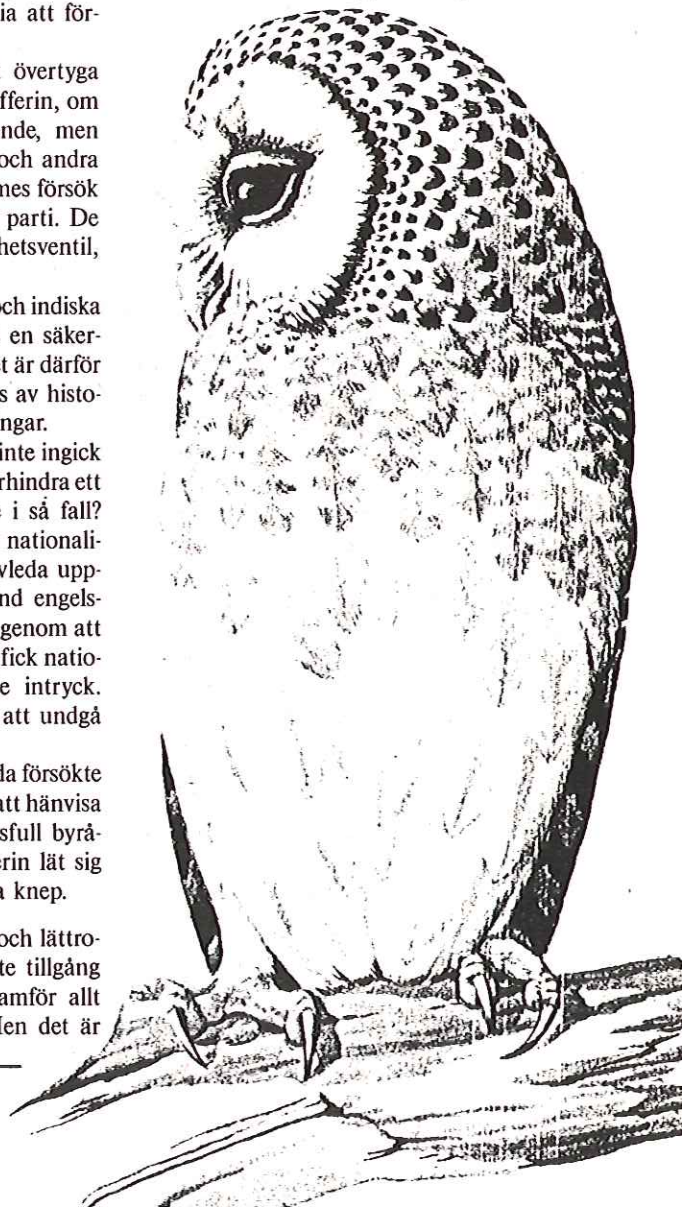
Stig Toft Madsen

Översättning: Göran Djurfeldt

Litteratur:

- 1) Ali, Salim och S. Dillon Ripley: *Handbook of the Birds of India and Pakistan*.
- 2) Cocker, M. och C. Inskipp, 1988: *A Himalayan Ornithologist: The life and work of Brian Houghton Hodgson*. OUP, Oxford
- 3) Woodcock, Martin, 1980: *Collins Hand Guide to the Birds of the Indian Sub-Continent*.
- 4) Chandra, Bipan et al., 1988: *India's Struggle for Independence 1857-1947*. Viking
- 5) Wedderburn, William, 1913: *Allan Octavian Hume, C.B.*, London

Strix butleri: uggleart uppkallad efter Hume.

A O Humes rapport från Laccadiverna Råttor stort problem för kokosodlingen

År 1876 publicerade Hume en liten reserapport från Laccadiverna i tidskriften *Stray Feathers*. Hans hållning till kolonialmakten var inte helt okritisk.

Jag måste få förklara att på några av de bebodda öarna är folket mycket besvärade av råttor (*Mus refescens*, vilket jag konstaterade efter att ha lyckats få fatt i några exemplar), vilka lever uppe i kronorna på kokospalmerna, och retsamt kastar nötter i huvudet på förbipasserande, och för övrigt minskar de allvarligt skörden från träden, och gör sig själva allmänt illa omtyckta. Vår välvilliga regering, ivrig att lindra lidandet för sina undersåtar, föreslog först katter, men folket hade redan katter, och dessa skaffar sig rikligt med fisk på marken, och känner alltså inte någon iver att klättra trettio fot uppför de bara stammarna på kokospalmerna på jakt efter råttor, som de dessutom aldrig ser eller känner lukten av. Regeringen sände då ut rikliga mängder ormar och mungo-djur; de förra blev utrotade av lokalbefolkningen som oönskade intränglingar, de senare står man ut med, men utan att ha någon större nytta av dem, eftersom man ser att mungodjuren inte klättrar i träd, och råttorna ogärna lämnar trädkronorna. Jag är medveten om att officiella källor hävdar, att mungodjuren drev upp råttorna i träden; men om detta vore sant, kunde de knappast ha använts mera olyckligt, eftersom det just är ur träden som det är nödvändigt

att driva råttorna; men i själva hade de stackars *Herpestes* (det enda exemplar vi fick fatt i var *vitticollis*) inget med saken att göra. Gör de ingen nytta, gör de heller ingen skada — eftersom råttorna vid ingen tidpunkt bott någon annanstans än i trädkronorna, och eftersom de har rikligt att äta där, och inget på marken, kunde det knappast förväntas vara annorlunda.

Nå, eftersom råttorna var "uppdrivna i träden", och eftersom jag förnam från rapporterna att denna inbillade bedrift hölls för ett steg i rätt riktning, fick någon idé att sända ett antal ugglor för att driva ner dem igen. Tanken var verkligen storlagen — vad skulle de stackars råttorna, fångade mellan tvenne eldar, annat göra än förbanna myndigheterna och dö?

Olyckligt nog, som så ofta är fallet i Indien, kom folkets fördomar emellan och omintetgjorde framgången för en faderlig regerings välvilliga dispositioner.

När ugglorna anlände, (ståtliga berguvar säger rapporten, men i själva verket var det skogsugglor), var folket mycket upphetsade. "Vad felar Sirkar," sade de gamle. "År det inte nog att de översvämmar oss med ormar, att de dränker oss med långsvansade markråttor (mungo-djur) som dödar våra kycklingar? Och nu

vill de plåga oss med dessa djävulska fåglar som håller oss vakna hela nätterna, och får barnen att gråta, och de gamla kvinnorna att förutspå bråd död och förstörelse! Helt visst är vi Sirkars slavar — vad de än befaller, så lyder vi, men — vi vill inte ha de djävulska fåglarna." Det hela slutade med att fyra ugglepar togs till Betra-Par, där kan de, utan att någon störs, göra natten spöklik, och de övriga två släpptes i smyg lösa någonstans. Förvisso finns inga råttor på Betra-Par, och om där funns några, gjorde de ingen skada, men — que voulez vous? — en mäktig och välvillig regerings planer får icke komma till skam; man måste bli av med ugglorna på något vis; i politiska kriser måste kompromisser accepteras, och om de stackars oskyldiga ugglorna, deporterade på livstid för att möta en för en tidig grav på Betra-Pars öde stränder, kan tyckas fått ett för strängt straff utmätt åt sig, måste vi erinra oss att allt gjordes med bästa möjliga avsikt, och att, också i civilisationens högsta stadium, nödgas oskyldiga emellanåt lida pro bono publico.

A.O. Hume, C.B.

Översättning: GD

(Från tidskriften Stray Feathers 1876)

Fläckig skogsuggla
Strix sceloputa

Vattrad skogsuggla
Strix nebulosa

Val i våldets Sri Lanka: Bräcklig seger för det bestående

Presidentvalet den 19 december i Sri Lanka blev det blodigaste i landets historia. Man räknar med att 5.000 människor fått sätta livet till under de 17 månader som föregick valet. Det är de 17 månader som gått sedan den förra presidenten Junius R Jayewardene överraskande skrev sitt "freds"-avtal med Indien.

De tamilska separatisterna (LTTE) i nordöst bojkottade valet och de singalesiska extrema nationalisterna (JVP) i söder utlovade dödsstraff för valdeltagande. Fram till dess hade JVP mördat flera hundra personer, framför allt representanter för vänstern och för det regerande UNP. Regeringstruppernas moteld har varit massiv och urskillningslös.

Valdeltagandet blev det lägsta i modern tid, 55,3 procent. I tre provinser (Sabaraga-

muwa, södra och nord-centrala) avgjorde säkert hotet från JVP. Men på andra håll måste förklaringen sökas i en utbredd misstro mot landets politiker som lett Sri Lanka in i den allvarligaste krisen i vårt århundrade. Det har dessutom skett genom det regerande UNP:s urholkning av demokratin: inrättandet av ett mäktigt presidentämbete 1978, 1979 års Terroristlag och senare undantagslagar, avskedandet av 40.000 statstjänare efter 1980 års generalstrejk, folkomröstningen 1982 som fick ersätta parlamentsvalen och de alltmer ljudliga anklagelserna mot UNP för valfusk och missbruk av statsapparaten för att säkra valsegern under 1982 (folkomröstning och presidentval).

Oförmågan att lösa den väpnade konflikten med de tamilska separatisterna i nordöst blev

Den knappa segern för det regerande UNP:s kandidat Premadasa i presidentvalet i Sri Lanka kan tolkas som en protest mot våldet och mot urholkningen av demokratin i landet. SYDASIEN:s Thomas Bibin skriver här om ett Sri Lanka i valfeber.

också en belastning för UNP. Trots massivt bistånd från utlandet drev UNP en ekonomisk politik som framför allt gynnade den singalesiska medel- och överklassen i Colomboområdet. Förlorarna blev tamilerna i nordöst och i de centrala högländerna liksom den singalesiska landsbygden, fr a i söder. Lägg därtill en förhållandevis hög bildningsnivå i landet som helhet, och grunden är lagd för allt ljudligare protester, särskilt från studenter, den lantliga medelklassen, tjänstemän, lärare och andra.

Bandaranaikes blunder

Om det nu inte var valfusk som avgjorde valet så kan det låga valdeltagandet ha gjort

"Demokratin" på Sri Lanka vilar på vapnets makt.

FOTO: THOMAS BIBIN.

det. Många väntade att 70-talets regeringschef Mrs Sirimavo Bandaranaike (SLFP) skulle vinna valet, mycket pga de nämnda skälen. Men SLFP begick en taktisk blunder när man först förhandlade med det extremistiska JVP om en gemensam presidentvalsplattform (anti-indisk, anti-tamilsk) och sen tvingades överge samarbetet med JVP.

Hästhandeln mellan JVP och SLFP bröt samman i början av november. Skälen tros vara att JVP krävde 25 procent av platserna i ett framtida parlament och att man ville ha utrikes- och försvarsministerposterna (!) i en framtida regering. Dessutom har fru Bandaranaike varit med förr och ridit på chauvinismens vågor, och hon inser att något krig mot Indien är inte möjligt och att det är nödvändigt med något slags ackord med Indien i frågan om tamilminoriteten i nordöst.

Resultatet i valet blev dels att den icke obetydliga tamilska minoriteten föredrog UNP samt att de singalesiska nationalisterna avstod att rösta. Dessutom har troligen de icke-nationalistiska skikten bland singaleserna på landsbygden antingen skrämts bort från valurnorna eller avstått. Detta eftersom de fått det sämre under UNP och eftersom de förutser mer våd och kaos med ett SLFP som inte tar avstånd från JVP:s terror och som lovar hårda tag mot indier och tamiler.

UNP:s Ranasinghe Premadasa fick 50,4 procent av de avgivna rösterna. Sirimavo Bandaranaike fick 44,9 procent. Det fanns en tredje kandidat som representerade vänstern, Ossie Abhegunasekera (SLMP). Han fick 4,6 procent av rösterna. Medan SLFP och UNP är utpräglat singalesiska partier kan SLMP räkna sig som en del av såväl den singalesiska som den tamilska vänstern.

Ekonomi i gungning

Detta betyder att Premadasa nu tagit över med bara en fjärdedel av väljarkåren bakom sig, att han ärver en ekonomi och en turistindustri i gungning, ett demoraliserat folk och en etnisk och politisk kris som i vilket ögonblick som helst kan bli hans undergång.

Bandaranaike utmanade valresultatet så snart det blev känt. "Hade valet varit fritt och rättvist hade jag blivit president", sade hon och meddelade att hon tänkte överklaga valet i Högsta Domstolen. Bandaranaike anklagade UNP för att ligga bakom flera mord på hennes partikamrater och för att ha missbrukat statsapparaten till sin fördel i valet.

Utöver avskjutningen av vänsterns och UNP:s folk har JVP ägnat sig åt att arrangera strejker och demonstrationer. På flera

Den nye presidenten Premadasa.
FOTO: LARS ANDREASSON.

håll har JVP utfärdat utgångsförbud och man har med varierande framgång bestämt när bussar ska gå och när butiker ska hållas öppna. JVP manar också till "ett patriotiskt krig mot Indien". JVP, vars kärngrupp är utbildad med arbetslös ungdom bland singaleserna, står idag politiskt närmast för en statskontrollerad ekonomi. Man vill nationalisera industri, utländska bolag och banker, och den av UNP inrättade frizonen norr om Colombo vill man stänga.

Trots att JVP till slut fördömde valet så var det JVP som drev UNP att hålla val. JVP menade (inte utan skäl) att Jayewardene förlorat folkets förtroende och Jayewardene själv hoppades kunna avleda JVP:s terror genom att äntligen hålla val och dessutom själv avgå.

Om än JVP nu framstår som mer isolerat än tidigare ska man minnas att det anti-tamilska Kainsmärket har man gemensamt med såväl UNP som SLFP. Det är bara det att i den lankesiska politikens ebb och flod är det i vissa skeden passligt att stämna upp försonligare tongångar.

När ni läser detta kommer den 15 februari, dagen för de första parlamentsvalen sedan 1977 att vara över. Låt oss återkomma till detta senare.

Thomas Bibin
Radioreporter i Göteborg

Premadasa, slug och folklig

Det var en dramatisk förändring han genomgick bara på någon minut, skriver den indiska journalisten Prabhu Chawla om Ranasinghe Premadasa när det stod klart att han vunnit presidentvalet. Och Chawla fortsätter;

... hans arrogans och aggressivitet ersattes med ödmjukhet och försöning. Den mörkhyade Premadasa med sitt oljiga hår var inte längre en hög i färd med att göra upp räkningen med sina motståndare. Och i slutet av sitt sju minuter långa tal framstod Premadasa som en politiker som var på väg att finna en ny roll åt sig i det stridsdrabbade Sri Lanka — medlarens roll.

Premadasa kommer ur den låga tvåtarkasten och han tar nu 64 år gammal över statschefsrollen som i alla år varit förbehållen de jordägande Goyigamas. Han är devot buddhist (Bandaranaikes konverterade ju på sin tid till buddhismen) och skolad av en munk. Han saknar också högre utbildning.

Premadasa kom in i politiken som en fackföreningsman och en skicklig folkta- lare bland arbetarna i Colomboområdet. 1960 blev han invald i parlamentet för det borgerliga UNP och 1968-70 var han kommunminister i den dåvarande UNP-regeringen. Den posten återfick han 1977, men när Jayewardene gjorde sig själv till president året efter utsågs Premadasa till premiärminister. Det har han förblivit sedan dess.

Under de gångna tio åren har Premadasa etablerat sig som en stark administratör och en småfolkets man. Han har gärna hållit sig lite vid sidan av trenderna inom sitt parti och hans plattform har varit ett stort husbyggnadsprojekt för fattiga. I miljon bostäder åt de fattiga är hans mål.

När Rajiv Gandhi kom till Colombo i juli 1987 för att skriva på fredsavtalet med Sri Lanka så vägrade Premadasa att vara med. Han har sedan dess kritiserat avtalet och de indiska truppers närvaro i landet, ett exempel på att han gärna ville hålla avstånd till Jayewardenes misstag.

Vissa bedömare håller Premadasa för den mest chauvinistiske och förslagne i statsledningen. Vad det gäller det senare pekar man t ex på att han förra vintern tog pengar ur ett fattigvårdsprojekt och lät lägga ett guldtak på det heliga Tandtemplet i Kandy. "De fattiga ville ha ett guldtak", var hans förklaring.

Valdeltagandet blev lågt i den våldsdrabbade nordöstprovinserna.
FOTO: LARS ANDREASSON.

Lugnt provinsval i nordöst

Valet till provinsråd i den sammanslagna norra och östra provinsen den 19 november förlöt lugnt. Valet blev en seger för EPRLF, en av de tamilska separatist-rörelser som bestämt sig för att samarbeta med Indien och godta 1987 års fredsavtal mellan Indien och Sri Lanka.

Avtalet 1987 inbegrep provinsråd som en del i ett ökat regionalt självstyre för tamilerna. Dessutom innehöll avtalet en sammanslagning av norra och östra provinserna, tamilernas traditionella hemland i Sri Lanka. Avtalet och i synnerhet sammanslagningen i nordöst har utmanats av den singalesiska oppositionen. Därför såg man fram emot detta val med spänning.

De tamilska tigrarna (LTTE) hade manat till bojkott av valet och anklagade dem som ställde upp för att vara förrädare och indiska marionetter. TULF, det gamla borgerliga tamilska partiet ställde inte heller upp pga att Tigrarna inte gjorde det och för att man kände sig hotade i det spända läget.

Resultatet blev att EPRLF automatiskt fick 24 mandat och broderorganisationen ENDLF 12 mandat i norra provinsen eftersom inga motkandidater fanns där. I östra provinsen fick UNP bara ett mandat medan EPRLF och den Muslimska Kongressen (SLMC) fick 17 var;

	EPRLF	SLMC	UNP
Batticaloa %	73,6	24,4	0,4
mandat	8	3	-
Amparai %	31,3	61,9	5
mandat	4	9	1
Trincomalee %	52,9	44,1	(inga
mandat	5	5	kand.)

Valdeltagandet var lägre än normalt, men 61 procent röstade i östra provinsen.* I det nordöstra provinsrådet får EPRLF 41

av 71 platser och bildar provinsregering.

*Valdeltagandet var dock betydligt högre i de rent tamilska områdena.

Nej till journalister

Skaran av journalister och medborgarrättsfolk som antingen vägrats inresa eller kastats ut ur Sri Lanka har nu utökats. Det är undertecknad (Thomas Bibin) som tillsammans med en kollega från Sveriges Television vägrades inresa för att rapportera från presidentvalet.

Journalistvisum söktes redan våren 88 men från ambassaden kom bara muntliga besked om att "presidenten har inte tid för han förbereder val" och "vi kan inte garantera er säkerhet". Vi bad då Sveriges ambassadchef i Colombo, Sven Backlund om hjälp. Han fick då av lankesiska UD det muntliga beskedet att det blir inga visum för Bibin och hans kollega, att det inte råder generellt stopp för utländska journalister men att man inte vill ge skälen till att just dessa två herrar stoppats.

— Fräckt, säger kollegan Olle Ohlsson, för de visste ju att vi fått stipendium av SIDA för att bli göra en uppföljning av Kotmaleprojektet, Sveriges största enskilda biståndsprojekt någonsin. Jag har rapporterat från åtskilliga länder runt om i världen för teve, fortsätter Ohlsson, men det är bara Sydafrika och Sri Lanka som vägrat mig inresa.

Vi är dock i gott sällskap.

1985 väcktes den kände brittiske journalisten och författaren David Selbourne mitt i natten i Colombo sen han intervjuat Jayewardene. Han deporterades omedelbart och har inte fått återvända.

I februari 1987 meddelades professorn i religionshistoria i Uppsala Peter Schalk — utan att ha bett om det — att han inte längre var välkommen till Sri Lanka. I juli samma år fick han ändå visum men avvisades på flygplatsen utanför Colombo. I december meddelades det att inte bara Peter Schalk utan också hans fru (aktiv inom Amnesty) och deras tre barn inte var välkomna till Sri Lanka. Peter Schalk är en av Sveriges främsta kännare av Sri Lanka.

I mars 1988 avvisades Martin Ennals sedan han kommit till flygplatsen norr om Colombo. Martin Ennals har varit ordförande för Amnesty och är för närvarande ordförande för International Alert, en medborgarrättsorganisation som tar sig an övergrepp mot minoriteter.

Detta är bara några exempel.

DROTTNINGENS BY

I november 1983 var drottning Elisabeth på statsbesök i Bangladesh. Den före detta brittiska kolonin bjöd henne all den pompa och ståt hon kunde begära. Det planerades, skurades, putsades, sopades och byggdes kulisser så det stod härliga till. Här skulle minsann visas, vad den självständiga staten Bangladesh var kapabel till.

Drottningen skulle även ut och få en glimt av det verkliga Bangladesh. Landsbygdens värld, där närmare nittio procent av befolkningen bor. Man valde ut en kommun norr om huvudstaden. Boiragir Chala skulle bli drottningens by. Dryga sjuttio kilometer från Dhaka. En dryg timmas resa på den rykande färskvägen mot Mymensingh.

Förberedelserna satte igång mer än ett halvår före besöket. Mycket skulle hinnas med. Det skulle byggas hus och skolor, mödravårdscentral och familjeplaneringsklinik. Grävas ut damm för fiskodling, uppföras lokaler för yrkesträning, jordbrukskontor, klubbhus och vävstuga. Elförsörjningen måste lösas och åtskilliga dricksvattenpumpar och djupborrade brunnar måste sänkas. Drottningens by skulle bli något i särklass.

Den stora dagen närmade sig och nervositeten bland de kommunala topparna tilltog. Ingenting fick lämnas åt slumpen. Allt måste klaffa perfekt och vara till belåtenhet. Kosta vad det kosta ville. Inga problem fick vara oöverkomliga. Man arbetade i sitt anletes svett. Mest hela kommunen var på fötter. Det rådde militära undantagslagar. Armén beordrade folk till storskaliga arbetsinsatser. Så skulle det också bli perfekt.

Dagen kom och med den drottningen. Hon emottogs i kommuncentrat av distriktets hela elit. Snart rullade karavanen utmed den nyanlagda asfaltvägen mot drottningens egen by. Inte ett hål i vägen, inte en puckelrygg, alla broar och kulvertar på plats. Inte en

komocka synlig. Än mindre några kor eller getter.

Inte heller syntes några halmtak utefter färdvägen. De ansvariga hade varit kloka nog att förse alla hus med plåttak. Bländande nya. Armén hade sett till att folk sopat vägen ren som ett salsgol. Utmed vägen stod lokalbefolkningen, viftande med ömsom små Union Jacks, ömsom den bangladeshiska flaggan. Märvärdigt detta. Den hjälpsamma armén hade även låtit distribuera vita kortbyxor åt alla män. Nåja, kanske inte enbart delat ut utan mera då beordrat dem att kanta vägen iförda kortbyxor. Visserligen ett av det mest förnedrande en vuxen bengalisk man kan styra ut sig i, men man kunde ju inte låta dem visa upp sig i infödningssamma manliga kjolar, lungis, inför en drottning. En miljon buskar och träd hade planterats och sorgfälligt bevattnats. De ansvariga verkade alla nöjda och belåta över utfallet. Och det folkliga deltagandet kunde ingen klaga på. Tänkte dom, och skänkte en tacksamhetens tanke åt arméns utomordentliga förmåga att få folk på rätt tankar.

Så kom man fram till byn. Drottningen besåg denna formidabla koncentration av utvecklingsansträngningar, nickade, log, lät sig imponeras och såg de från tankbilar nyss levererade livade hybridfiskarna hoppa i fiskdammen. Hon möttes av hundratals små engelsktalande bengaliska flickor i änglalika skoluniformer. De inte bara talade landets mest Oxfordlika engelska, utan visste dessutom hur man uppträder i kungligt sällskap. De var specialimporterade från den över medelklassens favoritcollege för flickor i Dhaka, Holy Cross, en katolsk mönsterskola.

Den nergrävda men ihåliga plasten utmed sidorna på fiskdammen hade inte ens börjat läcka, förrän besöket var över. Det varade i hela sju minuter. Perfekt genomfört. Men

snopet kort. Kalaset hade gått loss på mellan trettio och fyrtio miljoner taka, motsvarande tio till tretton miljoner svenska kronor.

Några år senare är Boiragir Chala fortfarande drottningens by i folkmun. Plåttaken på jordhusen utmed vägen är faktiskt kvar. Men inte ett träd eller den minsta buske. Det var bara prydnadsväxter, ingenting som vi kunde använda oss av, förklarar en risplaterande daglönare. Grönfoder åt korna och getterna under några dagar. Ovanligt många smågrabbar kutar runt i ljusa kortbyxor. De är omsyddade och inte längre särskilt vita.

Framme i byn står liken efter den stora dagen. Dammen är en djup krater, där kvinnorna längst ner tvättar sina saris i det grunda vattnet. Dieselpumpen till den djupborrade brunnen, som skulle förse dammen med vatten, har för länge sedan hämtats av den lokale kommunrepresentanten. Den såldes till en släkting i Jamalpur. Plastsjok fladdrar ur den kruttorra, spruckna rödjorden. Det var här karpfiskarna hoppade.

Ännu är dock både primärskolan och högstadiet igång. I det stora huset, där hundratals kvinnor skulle få yrkesträning vart år, har man föst ihop resterna av vävstolar i ett hörn. Symaskinerna har sålts undan. Familjeplaneringslokalerna används däremot. Resten av husen står tillbommade, oanvändbara skal bara. Jordbruksrådgivningskontoret har blivit partilokal för det nybildade regeringsvänliga partiet.

När man frågar folk om hur det var, då för några år sedan, ler dom. Vi var bara statister i makthavarnas spel. Men det gav oss en hel del förbaskat roliga historier.

**Bo Kramsjö
Text och foto**

Bidrag till rimligare Indienbild

Sören Sommelius: Indiens kämpande Kerala Carlssons bokförlag, 1988

Anders Sundelins och Maria Söderbergs Vägen till Champaran när mig samtidigt som Sören Sommelius bok. Den Indienskildringen presenteras i anslutning till annat material i tidskriften.

En glädjande slutsats bidrar bägge böckerna till: En allt mer rimlig bild av indiskt samhällsliv börjar bli tillgänglig för svenska läsare. *Rimlig* i meningen vidarebefordrad av författare/fotografer med anti-imperialistisk utgångspunkt, en i praktiken redovisad solidaritet och en i nyfiket längresande avskalad eurocentrism. Samtidigt formulerad i *diskussion med* indiska medborgarrättskämpar, industriledare, journalister, historiker, fiskare, författare, bonderörelseaktivister etc.

En bild till vilken bl a Sven o Cecilia Lindqvist, Lasse o Stina Berg, Folke Isaksson och Stig T Karlsson, Jan Myrdal och Gun Kessle har bidragit.

Sören Sommelius delar med dem alla resandet, perspektivförskjutningen, ställningstagandet, ambitionen att medvetet se och beskriva. Samti-

digt ger han i sin bok stort utrymme åt frågor kring sin (och vår) verklighetsuppfattning och människans grundläggande existentiella villkor.

Den indiska, sydvästligt belägna, delstaten Kerala låter han oss möta i berättelser, ögonblicksbilder, indiska tidningscitat, samtal och direkta intervjuer. Han speglar den för indiska förhållanden exceptionellt stora läskunnigheten; med stor andel av den indiska litteratur- och filmproduktionen som följd. Liksom den jämförelsevis strikta efterlevnaden av jordreforms- och minimilönelagstiftning. Och den stora arbetslösheten, avläsbar bl a i det omfattande gästarbetandet i de arabiska Gulfstaterna.

Bokens 320 sidor innehåller många aspekter på Kerala — "... en av Indiens många kulturer". Beskrivningen av kastväsendets regionalt egenartade utveckling samsas med berättelsen om danska kolonialdrömmar på 1600- och 1700-talets Malabarkust. Kardemumma- och pepparhandelns historia delar plats med kathakaliskådespel och den kapitalistiska utvecklingens konsekvenser för stam- och fiskarbefolkning.

Inte minst mötena med människor får stort utrymme. Keralabor som arbetar, kämpar — och *förklarar*. Som när redaktionssekreteraren på den nordliga provinshuvudstaden Calicuts största tidning i fem punkter sammanfattar förutsättningar-

na för den keralska läskunnigheten:

1. Upplysta härskare i maharadjadömena Travancore och Cochin satsade redan på 1800-talet i stor skala på att skapa skolor.
2. De kristna missionärerna.
3. De muslimska skolorna, där barnen lärt sig läsa Koranen.
4. Alla utvandrare, som fört med sig impulser från olika länder tillbaka till Kerala.
5. Biblioteksrörelsen, Kerala Grandhasala Sangham."

Ställd inför en svår fråga, som den om Keralas ekonomiska framtid, drar sig Sommelius inte för att redovisa *två diametralt motsatta* slutsatser, framförda av bröderna och forskarna Michael (pessimist) och Matthew (optimist) Tharakan.

Vid några tillfällen andas författaren oro över att hans egna positiva förväntningar på utvecklingen i Kerala ska färga av sig på hans sätt att beskriva. Själv stimulerad av boken till eget resande, läsande och samtalande i Kerala har jag svårt att dela den oron. Vad jag möjligen sätter frågetecken för är om inte Indienbildens grumlas av den nog så intressanta parallella diskussionen om kvantitativ/kvalitativ tid, lineär/cirkulär tidsuppfattning osv. Detta som randanmärkning till en berikande läsoplevelse.

Håkan Danielsson

U-landskurs med särskild inriktning på Indien (1-20 p)

Kursen genomförs läsåret 1989-90 för andra året i följd.

Kursen innehåller en teori- och en fältstudiedel

Innehåll:

Utvecklingsteori, biståndspolitik, kulturmöten, Indiens politiska, ekonomiska och kulturella historia, landsbygds- och urbana problem, småföretagandets villkor, sjukvård och skolväsende, familjeförhållanden, kvinnans situation, folkreligion, mass- och finkultur. Studierna i INDIEN omfattar en obligatorisk del i vilken lektioner varvas med studibesök, samt fritt vald fältstudie.

Kursen genomförs som fristående kurs på distans vilket innebär 1 1/2 dagars sammankomst c:a var 3:e vecka (fred-lörd). Fältstudiedelen omfattar fyra veckor som förläggs till delstaten Tamil Nadu i södra Indien i jan-feb 1990.

Fältstudien innebär en självkostnad per deltagare med c:a 8800 kronor (omfattar resa t.o.r. Köpenhamn-Madras, kost och logi, lektioner, exkursioner och lokala resor i Madras Universitets regi, samt engelsktalande guider)

Som förkunskapskrav gäller allmän behörighet. Goda kunskaper i engelska förutsätts. Kursen kommer att annonseras i Södra högskoleregionens katalog vilken också innehåller ansökningshandlingar.

Vid frågor kontakta prefekten eller institutionssekreteraren. Ansökningstiden utgår 15 maj 1989.

INSTITUTIONEN FÖR
EKONOMISKA OCH SAMHÄLLSVETENSKAPLIGA ÄMNEN

Postadress
Högskolan
Box 59
291 21 KRISTIANSTAD

Besöksadress
Ö. Boulevarden 13
KRISTIANSTAD

Telefon
044-11 56 45 VX

Ny lärobok ger indisk fördjupning

Olsson, Sommelius, Kumar:
Indien. Fördjupningsbok
(Natur och kultur)

Två av SYDASIENS medarbetare, Torvald Olsson och Sören Sommelius, har tillsammans med den indiske forskaren och skribenten Krishna Kumar, skrivit en lärobok om Indien. Enligt baksidestexten vänder boken sig till elever på högskolan och gymnasiet, samt till andra Indienintresserade.

Det är en bra bok som försöker ge en annorlunda bild av Indien än vad de flesta av våra läromedel ger. I många fall framstår kulturen som den viktigaste orsaken till underutveckling och fattigdom i dessa skolböcker. De har ett mer eller mindre etnocentriskt perspektiv.

I den aktuella boken ges andra förklaringar. Författarna försöker göra Indien begripligt och samtidigt visa dess mångfald.

Boken inleds med Indiens historia i korthet, med tonvikt på kolonialismens och frigörelsens tid. I skildringen av dagens Indien får fyra av unionens delstater; Uttar Pradesh, Madhya Pradesh, Kashmir och Kerala var sitt avsnitt, liksom Delhi. Framställningen ges färg genom att läsaren får träffa några människor i varje delstat. De stora skillnaderna mellan landets olika delar framträder tydligt.

Men nog saknar man något om Calcutta i boken. Många av våra vanligaste fördomar om

Indien är knutna just till Calcutta. Därför skulle det ha varit intressant att få en skildring av den stad som för många är symbolen för fattigdom och elände.

Kastväsendet och de heliga korna utreds mycket bra av författarna. Dock är skildringen av kastväsendets framväxt väl kort för att bli förstådd av skolans elever. Den förklaras med det avancerade bevattningsjordbruket, men sådana har ju uppstått i andra delar av världen utan att det har skapat ett kastsystem, varför det blev så just i Indien, ges ingen förklaring till.

Det finns fler frågor av den arten som behöver behandlas mer konkret i en lärobok. Exempelvis avsnittet som berör britterna och deras avindustrialisering av Indien. Hur då? På vilket sätt? kommer eleverna att fråga.

Fattigdomens orsaker tas upp i ett särskilt kapitel. Där diskuteras hinduism och kast, överbefolkning och folkökning, kapitalism och kolonialism, som förklaringar till fattigdomen och den långsamma utvecklingen. Diskussionen mynnar ut i påståendet att det inte finns några enkla svar. Och en uppmaning till läsaren att diskutera Indiens utveckling och jämföra med vårt eget lands.

Var exempelvis Sverige överbefolkat när statarfamiljerna svalt och trängdes i bara ett rum? Är just vår utveckling den enda tänkbara för alla länder?

En sådan diskussion kan öppna ögonen på många somhar fått sin världsbild från ensidiga reportage i massmedia och andra källor.

Avsnittet om Sverige och Indien, behandlar Bofors jätteorder till den indiska armén. Flera sidor ägnas åt det svenska biståndet och i det mesta är författarna kritiska. Det svenska stödet till familjeplaneringen på 70-talet, fiskeprojektet i Bengaliska Bukten, byskogsprojektet i Sydindien, diskuteras.

Ett kapitel tar upp den indiska kulturen, med tonvikt på film, musik och dans. Det är ett bra kapitel, där framför allt filmavsnittet är intressant och livfullt. Men beskrivningen av skolbespinningsprogrammet som den förre skådespelaren och chefsministern i Tamil Nadu, MG Ramachandran startade, är knappast rättvist. Enligt kritikerna ägnar sig lärarna mera åt matlagning än undervisning, säger författarna. Vem tror att en indisk lärare lagar mat åt sina elever? Efter vad jag har sett är bespinningsprogrammet bra och uppskattat av bybor runt om i delstaten.

"Indien. Fördjupningsbok" avslutas med frågor och fördjupningsuppgifter. Det kunde gott ha varit fler frågor, men de som finns är bra och underlättar användandet av boken i skolorna. Boken kan rekommenderas främst till gymnasieskolorna, där den passar utmärkt.

Sture Gunell

Indiens kämpande Kerala

av Sören Sommelius

"Indiens kämpande Kerala" (Carlssons förlag) är ett försök att kärleksfullt skildra en av Indiens många kulturer med positiva förtecken. Författaren är medlem av redaktionen för Sydasiens och kulturredaktör på Helsingborgs Dagblad.

"Optimistisk och hoppigivande bok". Claes Engström, Arbetet.

"...mest läsvärd som entusiastisk reseskildrare med rätt att förmedla personliga intryck, associationer, reflektioner. Tomas Löfström, Sydsvenskan.

"...en stimulerande bok där man ideligen vill instämma eller säga emot". Tore Zetterholm, Svenska Dagbladet.

Sydasiens läsare kan köpa "Indiens kämpande Kerala" för specialpriset 125 kr inklusive frakt genom att sätta in beloppet på tidskriftens postgirokonto 79 54 96-9.

RESA ÄR VIKTIGT

"Världen är som en bok ...
Du som stannar hemma får bara läsa en sida"

- Det är viktigt att resa - för att uppleva, lära och få kontakt med människor i en annan kultur.
- Genom att resa med allmänna kommunikationer, bo på enkla hotell eller i o m i en by, lär man känna landet, långt bortom turismens meningslösa fasader. Vad är en natt på Sheraton jämfört med en natt i en indisk by? Självklart är ledarna infödda. En annan förutsättning för en givande resa är kunskaper. Därför förbereds varje resa med studiecirkel och seminarium. Priser från 9500 till 17 500 kr. Samtliga resor är på 35 dagar.
- Nepal Vår, höst och vinter. 10 475 kr
- Natur i Sydasiens December o februari. 14 740 kr
- Rajasthan December. 12 450 kr
- Himachal Pradesh Juni. 10 900 kr
- Gharwal September. ca 11 000 kr
- Södra Indien Januari. ca 11 200 kr
- Indonesien Vår, sommar och höst. 13 775 kr
- Tropisk Regnskog Juni. 14 375 kr
- Kina Juni, juli, oktober och november. 16 700-17 500 kr
- Stora Grisen För dig och dina barn. Ön Babil Besar (Stora Grisen) på Malaysias östkust. I Tam-an Negara väntar de stora djungeläventyren. Juni och september. Barn 5900, vuxen 9500 kr.

LÄS och RES

Tel 08/717 54 40

Box 208 133 02 Saltsjöbaden

- BESTÄLL PROGRAMMET -

Asteroid dödade dinosaurierna?

Geologen Asish Basu verksam på University of Rochester presenterade på en geolog-kongress i San Francisco (dec 1988) en ny teori som kan förklara dinosauriernas hastiga utdöende för 66 miljoner år sedan.

Basu menar att en stor asteroid träffade jorden för 66 miljoner år sedan i närheten av dagens Indien. Sammanstötningen startade en våg av vulkanisk aktivitet på jorden som pågick i hundratusentals år. Basu har i det indiska kvartset funnit spår av enormt fysiskt tryck. En sådan chockpåverkan kan endast ha orsakats av en asteroidkrock.

Bakus teori förenar i sig två tidigare teorier nämligen asteroidteorin respektive vulkan-teorin som orsak till dinosauriernas försvinnande.

Enligt Baku så orsakade asteroiden ett kraftigt globalt dammoln som sänkte temperaturen på jorden. Vulkanerna spädde på denna effekt ytterligare och de stackars skräck-ödlorna frös och svalt ihjäl.

(Newsweek 19 dec 1988)

Lanka Guardian i kris

Den ansedda oberoende varannanvec-kastidningen Lanka Guardian är i kris. Ökade kostnader för tryck, lokalhyra och porto har gjort att tidningen behöver nytt kapital för att överleva.

Lanka Guardian firade tioårsjubileum förra året. Så här beskrevs tidningen då av en känd lankesisk profil;

Tidningen spelade en ärofull roll under eskaleringen av den etniska konflikten 1983-87 genom att ta ställning mot rasism och krigshysteri. Den var en av få envisa röster för sunt tänkande och fredliga lösningar i en tid när politikerna slog på krigstrumman och den övriga pressen hjälpte till genom att dölja den nationella tragedi och internationella isolering som drabbat Sri Lanka.

En årsprenumeration kostar 40 US dollar (adr nedan). Vi skrev om Lanka Guardian i SYDASIEN 2/84 där dess

Mervyn de Silva

redaktör Mervyn de Silva fanns intervjua.

Ni som har förslag på hur man kan rädda Lanka Guardian kan skriva antingen till SYDASIEN (Box 1142, 221 05 LUND) eller direkt till Mervyn de Silva, Lanka Guardian, 246 Union Place, Colombo 2, Sri Lanka.

TVÅ GODA SKÅL FÖR ATT KONTAKTA OSS FÖRST.

Vi har biljetter till all världens stora flygbolag.
Vi har kunniga och intresserade medhjälpare.

Bangkok *****	4.995
Delhi *****	5.145
Bombay *****	6.195
Calcutta/Dhaka ****	5.445
Madras *****	6.845
Colombo *****	5.445
Karachi *****	4.995
Singapore/KL *****	5.445
Hong Kong+Indien ***	8.495
Tokyo *****	6.295
Sydney *****	8.145
Peking *****	6.495
Cairo *****	3.395

LÅGPRIS BILJETTER INOM OCH FRÅN INDIEN OCH SYDASIEN

Vad innebär detta för Dig?

Jo, flygbiljetter till lägsta möjliga priser och bra kunnig service.

TRAVELMASTERS
Box 8109
163 08 SPÅNGA

Tel. 08-36 77 72

VI HAR ÖPPET NÅR DU HAR TID

VARDAGAR 17 - 21
HELGER 12 - 16

AFGHANISTAN

Nyfiken på bakgrunden till det som händer i Afghanistan?

Beställ SYDASIENS Afghani-stanpaket. Där finns bland annat en intervju med Iqbal Ahmed (nr 2/88) och mycket annat.

Sätt in 50 kronor på Pg 79 54 96-9 och skriv Afghani-stanpaket på talongen.

Passa på att ta en prenumerations på SYDASIEN samtidigt!

sydasien
politisk och kulturell tidskrift

INDIEN

Domstolarna
bollar med Bhopal

Vid giftkatastrofen i Bhopal dödade 3000 människor vid Union Carbide-fabriken – medan ytterligare tiotusentals dömdes till en långsam död, som blinda eller på annat vis svårt handikappade.

Ännu fyra år efter olyckan (3 december 1984) har de skadade endast fått 1.500 rupier var av Madhya Pradeshs regering. Domstolarna har bollat frågan mellan USA och Indien och slutet på den rättsliga processen kan ännu inte skymtas.

Rättegångskostnaderna i de båda länderna har varit mångfalt gånger större än de hittills utbetalda ersättningarna. Enbart de legala avgifterna uppgår nu till 55 miljoner dollar.

(India Today, 15 dec 88)

Skurkarna älskade

Den indiska filmen förändras, rapporterar India Today. Skurkarna är inte längre de mest avskydda aktörerna utan har plötsligt börjat bli älskade av folket.

Numera öppnar filmskurkar ofta välgörenhetsgalor och till och med blivit sexsymboler. Annat var det förr. Då blev de stackars skurkarna jagade också som privatpersoner. Folk kastade sten på dem och gömde sina barn när de kom i närheten.

– Under de 25 år då jag spelade skurk var det ingen som döpte sitt barn till Pran, berättar den rutinerade filmskurken Pran.
(India Today, 30 nov 88)

Bombay 1988
som Chicago 1930

Dagens Bombay har sina motsvarigheter till flydda tiders amerikanska gangstrar som Al Capone, Lucky Luciano och Little Ceasar. De kontrollerar en stor underjordisk ekonomisk sektor, som omfattar narkotikahandel, smuggling, illegal sprit och prostitution.

Bombay 1988 påminner om Chicago 1930 Antalet ligauppgörelser, inbördes strider och mord mellan rivaliserande gangstergäng ökade kraftigt under det gångna året. Beväpningen är up-to-date – maskingevär – liksom flyktfordonet på motet – den snabba Marutibilen.

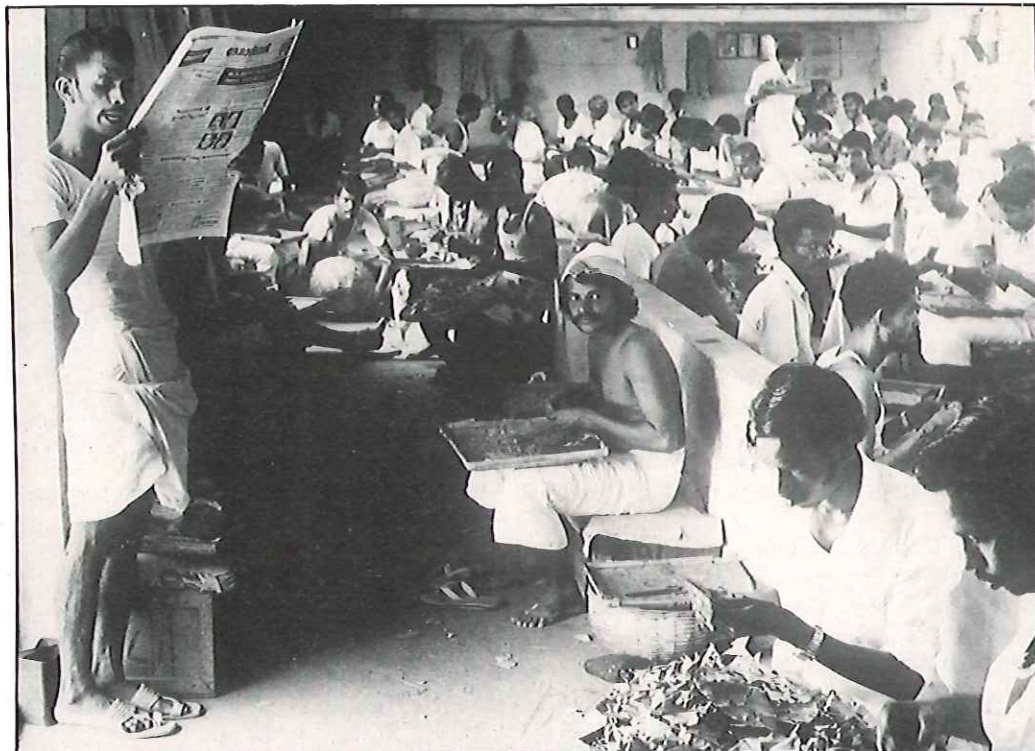

FOTO: SÖREN SOMMELIUS.

Arbetarna på ett bibikoperativ i Kerala, turas om att läsa högt ur tidningen.

Under 70-talet var situationen stabilare. Bombay dominerades då av en handfull "dons", med noga uppdelade "territorier" och med stort inflytande hos såväl politiker som polis.

Medan scenariet nu snabbt förändras finns bara en konstant faktor, "den karismatiske, Dubai-baserade don", som härskar över ett gangsterimperium med en omsättning på 15 miljarder rupier.
(India Today, 31 dec 88)

Rött tyg slutsålt

Allt vad Trivandrams textilaffärer hade i lager av rött tyg såldes slut, när Indiens marxistiska kommunistparti, CPI(M) – det största av landets tre kommunistpartier – höll sin trettionde kongress i Keralas huvudstad 27 dec – 1 jan 89, med över 50.000 deltagare från hela landet. Samtidigt pryddes staden – där CPI(M) sedan våren 1987 regerar över delstaten i spetsen för en vänsterfront – med bilder av Lenin, Marx och Stalin.

Oppositionen menade att Stalinbilderna var en skam och tyckte att den indiska vänstern i perestrojkans och glasnosts namn borde rensa ut tyrannen.

En talesman för CPI(M) gav svar på tal:

– Förr har våra kritiker anklagat oss för att ta fram paraplyerna när det regnar i Moskva. Nu vill de att vi ska göra exakt så.

(India Today, 15 jan 89)

Aktieboom

Den indiska aktiebörsen upplevde kraftiga kursuppgångar under 1988, som en följd av goda ekonomiska konjunkturer för företagen.

Under årets första sex månader ökade exempelvis Tata Chemicals, en av Indiens fem största koncerner, sin försäljning med 24 % och sin vinst före skatt med 39 %. Företagets styrelseordförande Darbari Seth noterar rekordsiffror och tror på en fortsatt gynnsam utveckling.

– Den goda monsunen i år kommer att ge ekonomiskt utslag först under första kvartalet 1989 och ytterliga stärka Indiens ekonomi, menar N. Vaghul, ordförande i Industrial Credit and Investment Corporation of India.

(India Today, 15 jan 89)

SRI LANKA

Amnesty oroat

Amnesty har vädjat till den lankesiska regeringen att återkalla de undantagsbestämmelser som ger polis och militär rätt att begrava eller kremera döda utan rättslig undersökning. Sådant uppmuntrar säkerhetsstyrkorna till godtyckligt dödande, skriver Amnesty.

Amnesty kritiserar också regeringens order den 9/11 att skjuta ihjäl folk som trotsar utgångs- eller demonstrationsförbud. Rapporten om sådana incidenter finns redan.

Tamilska separatister
bakom maldiviskt
kufförsök

Vid det misslyckade kufförsöket på Maldiverna den 3 november avslöjades det att tamiler från Sri Lanka deltog i aktionen. Nu har ytterligare uppgifter kommit fram. Dessa pekar på att det var den tamilsk separattistgruppen PLOTE som planerade kufförsöket. PLOTE:s ordförande Uma Maheshwaran har vägrat att kommentera uppgifterna, men den 17 november meddelade han sin avgång. Maheshwaran är jämte LTTE:s Prabakharan den mest välkända tamilske gerillaledaren.

COMPANY PROFITS: UP AGAIN

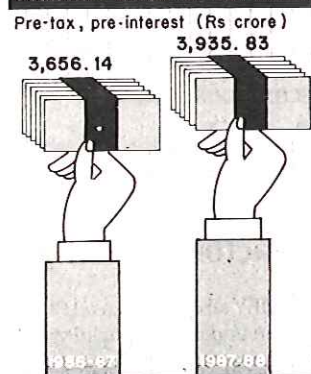

FOTO: SÖREN SOMMELIUS

Redaktionen på Janayugom, CPIs tidning i Kerala.

Medborgarskap för plantagearbetare

Den 9 november beslöt UNP att slutgiltigt ge medborgarskap till ca 250.000 plantagetamiler som varit statslösa sedan Sri Lanka blev självständigt 1948. Beslutet ledde till högljudna protester från oppositionen (SLFP).

Enligt vissa beräkningar är det antal som fortfarande är statslösa i Sri Lanka 100.000 fler. Läger man därtill den naturliga ökningen sedan 1964 då repatrieringsavtalet mellan Sri Lanka och Indien skrevs så blir

totalsiffran 527.000 statslösa. Därtill kommer de 592.000 som fått indiskt medborgarskap (enl 64 års avtal) varav ca 100.000 fortfarande finns kvar i Sri Lanka. Och sedan de 264.000 som fått lankesiskt medborgarskap (enl samma avtal). Men av dessa har ca 25.000 ändå flytt till Indien på grund av förföljelserna mot tamiler i Sri Lanka.

Turister åter välkomna

I höstas beslöt den lankesiska regeringen att de utländska turisterna skyndsamt måste lämna landet pga

det utvidgade kriget mellan regeringen och JVP. I ett pressmeddelande hälsas turisterna nu åter välkomna sedan utgångsförbud och undantagstillstånd hävts.

BANGLADESH

Bangladesh läggs under vatten?

Bangladesh hotas inom den kommande femtioårsperioden av att stora delar av nuvarande landområden förvandlas till hav.

Om jordens medeltemperatur fortsätter att stiga – till följd av bl a höjd koldioxidhalt i atmosfären – stiger också världshavens nivåer, förutsägelse fram till år 2030 skiftar mellan 20 cm till 1.4 m. Mycket låglänta områden, som Maldivernas atoller och Bangladeshs kustområden (upp till hundra km från nuvarande kustlinjen) riskerar att hamna under vatten, menar australiensiska forskare. (*Far Eastern Economic Review*, 22 dec 88)

Sammanställning: Thomas Bibin, Eva Johansson och Sören Sommelius

KULTURPRIS TILL SYDASIEN

Vid en högtidlig ceremoni i Mahabodhi Society Hall i Calcutta har SYDASIENS redaktör Lars Eklund, som påpassligt råkade befinna sig i staden, förärats med den bengaliska kulturtidskriften Uttārapaths kulturpris för 1989. Utmärkelsen ges för den stora insats som SYDASIEN svarat för genom att förmedla kunskap om indisk kultur i Skandinavien. Uttārapath ges ut i Göteborg men förlägger sina årliga prisceremonier till Calcutta, den indiska kulturens huvudstad.

Avsändare:

SYDASIEN
Box 1142
221 05 LUND

Utgivningspostkontor:
LULEÅ 1

POSTTIDNING

BEGRÄNSAD EFTERSÄNDNING

Vid definitiv eftersändning
återsänds försändelsen med
nya adressen på baksidan

Lars Lund, Nirrdp/Danida Proj
Telgvaerksallé 1, 4. sal, th
DK-9000 AALBORG
DANMARK

12895B

09 2430

Uanbringelighedsårsag Cause du renvoi

- Ubekendt Inconnu
 Utilstrækkelig adresse
L'adresse insuffisante
 Flyttet, hvorhen vides ikke
Déménagé; nouv. adresse inconnue
 Afrejst Parti
 Modtagelse næglet Refusé
 Ikke afhentet Non réclamé
 Findes ikke
Pas à l'adresse indiquée

P 31 (10-87 A/B)

Distrikt nr.

123

Bomærke

38 MRS. 1989

FOTO: MARIA SÖDERBERG